

»» LAISVĖ IR ATSAKOMYBĖ:
PSL. 1–6/

- Mūsų gyvenime;
- Žiniasklaidoje;
- Versle.

»» MOKSLAS
PSL. 7/

- PMDF konferencija
„Nepriklausomos Lietuvos vieta
globaliame pasaulyje“

»» ASMENYBĖ
PSL. 8–9/

- Arbatėlė su R. Keturakiu:
poeto gyvenimo ir kūrybos
fragmentai

»» KULTŪROS ALĖJA
PSL. 12–13/

- Ar dar prisimename
Liudą Truikį?

»» UVM INTERNATIONAL
PSL. 11–12/

- On Freedom And Responsibility



Universitas Vytauti Magni

ISSN 1648-1313

Nr. 3 (136)

2010m. BALANDIS

<http://uvm.vdu.lt/>

V Y T A U T O D I D Ž I O J O U N I V E R S I T E T O L A I K R A Š T I S



Numerio tema -

Laisvė ir atsakomybė



Jono Petronio nuotrauka

redakatoriaus užrašai

Kas Dievo duota ir žmogaus išsikovota



Mykolas DRUNGA

Universitas Vytauti Magni

Numerio temą pasiūlė Indrė Sekevičienė, čia spausdiname kelių studentų pasisakymus, o nuo kai kurių atsispirdamas išdėstysiu savo nuomonę. Jaunius Špakauskas spiriamas netgi tarti, kad laisvė yra atsakomybė. Paskui jis savo teiginį kiek sušvelnina, sakydamas, kad laisvė nėra tik atsakomybė. Vis dėlto niekas, atrodo, neabejoja, kad laisvės negali būti be atsakomybės. Visiškai sutinku. Tačiau norėčiau paklausti: ar

gali būti atsakomybė be laisvės?

Laisvė be atsakomybės jau būtų, Jaunius žodžiais, „anarchija, netvarka, visa apimantis chaosas, sumaištis ir nevaldoma baimė“. Be abejo. O kas būtų atsakomybė be laisvės?

Gera, kad Jaunius truputį vėliau savo straipsnyje dar pažymi, jog „laisvė nėra prigimtinė ar aplinkos padiktuota statiška žmogaus būseną – laisvė yra procesas“. Bet šiai nuomonei lyg ir prieštarauja Giedrė Naidzinavičiūtė. Ji taria, kad „laisvė turi būti vertinama kaip natūrali žmogaus prigimtis“ ir paskui kalba apie „prigimtines laisvės faktorių – žmogus laisvas rinktis. Gamtą arba betono džungles, ištikimybę sau arba sistemai, butaforiją arba realy-

bę, cinizmą arba optimizmą. Visur galime išsivelti alternatyvas ir vyraujančią laisvos valios pasirinkimą“.

Taigi – yra ar nėra laisvė prigimtinė? Sakytum, kad vienu atžvilgiu vis dėlto ne. Žmonijos istorijoje laisvė yra anomalija. Ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje bent jau politinė ir socialinė laisvė yra, jei ne pastarojo šimtmečio, tai vos kelių paskutiniųjų amžių pasiekimas, o daug kur, ypač už Vakarų pasaulio ribų, jos ir dabar visai nėra ar yra labai mažai. Žurnalistinė laisvė irgi įsigalėjo tik nuo XIX a. keliose Vakarų šalyse.

Prigimtiniis yra nebent laisvės troškimas. Taip bent teigiama JAV Nepriklausomybės deklaracijoje. Bet tarp troškimo ir tikrovės (kaip tik ką sakėme) žiojėja didžiulė praraja.

Prancūzų revoliucijos gerbėjų ir G. W. F. Hegelio nuomone, žmonija po truputį tą prarają įveikia, žengia į visišką politinę ir socialinę laisvę, ją pati išsikovodama.

O jeigu jie klysta? Argi nėra tokios laisvės (čia klausiu pritardamas Giedrei), kurią žmogus jau turi net ir visiškai politinės bei socialinės laisvės trūkumo sąlygomis? Argi nėra tokio dalyko, kaip asmens dvasinė laisvė, kurią jis gali liudyti net kalėjime, net koncentracijos stovykloje, pvz., netapdamas gyvuliu, išdaviku, nepasiduodamas, išlaikydamas vidinę rezistenciją? Žinoma, kad taip.

Kai filosofas J.-P. Sartreas teigė, jog „žmogus pasmerktas laisvei“, jis turėjo omenyje būtent šią vidinę, dvasinę laisvę. Ją savo elgesiu įkū-

nijo ir psichologiškai pagrindė nacių konclagerį iškentėjęs V. E. Franklis. Aišku, kad ją galima liudyti ir visai kasdieninėmis aplinkybėmis, netgi neigiama reikšme, plaukiant pasroviui, būnant ištizieliu.

Šitokia dvasinė asmeninė laisvė ir yra toji, kuri neatsiejama nuo atsakomybės, kaip tai savaip aiškina ir Jaunius, ir Giedrė. O atsakydamas į savo paties klausimą, tariau: taip, gali būti atsakomybė ir be laisvės, jeigu laisvė suprantama politine ir socialine prasme. Tačiau atsakomybės negali būti be vidinės žmogaus laisvės: ši laisvė yra pati svarbiausia, ji jam tiesiog Dievo duota su motinos pienu, ji iš žmogaus ne tik atsakomybės reikalauja, bet netgi ją primeta jam.

Kasdien prisiimame atsakomybę ne tik už priimamus sprendimus, bet ir už visa tai, ką jie reiškia, kaip mus pačius jie kuria ir kaskart iš naujo perkuria, kokias prasmes mūsų pačių ir aplink mus esančiųjų gyvenimams jie suteikia, kiek mūsų ir aplink mus gyvenančiųjų laisvės jie atsieina.

Laisvė yra pasirinkimas

Kartą vienas kunigas manęs paklausė, „kas, mano manymu, yra laisvė?“ „Atsakomybė“, – nedvejodamas tąsyk jam atsakiau girdint dešimtis pokalbin susirinkusiųjų. Tąkart jis dar manęs paklausė, ar taip siaurai ir primityviai aš suprantu laisvę, bet, primygtinai paklaustas, primygtinai ir atsakiau, jog „laisvę apibūdinamas vieninteliu žodžiu aš pavartočiau savo ištartąjį.“

Jaunius ŠPAKAUSKAS

Universitas Vytauti Magni

Žinoma, aš nemanau, jog laisvė tėra atsakomybė, bet be pastarosios būtis jau virsta anarchija, netvarka, visa apimančiu chaosu, sumaištimi ir nevaldoma baime – nors visa tai ir nėra mūsų pokalbio tema.

Mano apgailestavimui, dauguma laisvę suprantą kaip tam tikro maišto, sąjūdžio ar revoliucijos nulemtą būseną, kurią kartą pasiekęs amžiams nusimeti kalinio grandinės ar vergo pančius. Kur kas rečiau išmintingųjų suvokiama, kad laisvė nėra prigimtinė ar aplinkos padiktuota statiška žmogaus būseną – laisvė yra procesas.

Pati brangiausia esti iškovota laisvė – ta, kurios niekas už dyką neatiduoda. Tokia laisvė, kaip ir visa kita

tokio žmogaus gyvenime, tuomet turi didelę vertę, visai kaip sunkiu savo paties darbu uždirbti pinigai, o ne trivialioje loterijoje laimėti rupios duonos skrudintuvai.

Nelyginamai mažiau mums kainuoja laisvė, kurią kažkas mums dovanoja – didžiūmai neretai nesuprantama tokios aukos kaina. Galbūt nesuprantama dėl to, jog laisvę turintieji nežino, ką reiškia gyventi vergovėje. Pastarojoje baisiausi ne kalinio pančiai, o tai, ką šie su žmogiškumu padaro.

Jos nepatyrusiųjų vaizduotėje vergovė tėra rykštės, grandinės ir rimbai, bet tokios paklusimo formos veikniausiai teaudrins mūsų protus istorijos vadovėliuose ir taps nostalgiska praeities herojų nūdienu. Šiandien mes susiduriame su tokia vergove, kur prirakinami nebe mūsų riešai, bet mūsų protai, visos mūsų

juslės, šilčiausi ir intymiausi mūsų pačių jausmai, išgremžiami paskutiniai mūsų žmogiškumo likučiai. Čia ir slypi genetinis tokios vergovės genialumas – vergas gali nugyventi visą gyvenimą giliai tikėdamas turįs laisvę. Turįs laisvę, nes ją atkovojo. Atkovojo ir atsidusęs tarė – „dabar jau bus galima gyventi“.

O kai gyvenimas pasirodo besąs tiek tiek kitoks nei tikėtasi – išsižadama ir revoliucijos, ir pergalės. Labiausiai nusivylę kartais išsižegnoja net ir pačios laisvės. Nes laisvė vargina. O vargina ji būtent todėl, kad jos palūkanos – atsakomybė.

Atsakomybė už dalykus, kuriuos kasdien darome, maisto produktus, kuriuos vartojame, žodžius, kuriuos tariame, knygas ir laikraščius, kuriuos skaitome, filmus, kuriuos renkamės – visa tai yra laisvo žmogaus pasi-

rinkimo išraiška, neišvengiamai turinti pasekmes. Pastarųjų, tiesa, esti įvairių, nes tik pasirinkimais – mažais ir didingais – grįsta visa žmogaus gama.

Nemažiau svarbios yra ne tik paslaugos, kuriomis naudojames ar produktai, kuriuos vartojame, dalykai, kuriais tikime ir apskritai pasirinkimai, bet tai, kaip mes visa tai suvokiame. Ar darydami kasdienius, rutinizuotus ir išpažiūros nereikšmingus dalykus suvokiame kur kas platesnę jų prasmę? Ar ištis suprantame, kad pirkdami neapykanta persismelkusio redaktoriaus redaguojamą laikraštį mes prisidedame prie jo neapykantos? Ar įsisąmoniname, jog užuot internetu parsisiuntę mėgstamo atlikėjo dainą, ją perkame muzikos įrašų parduotuvėje ir darome kur kas daugiau nei vien laikomės šalies įsta-

tymų? Ar ištis įsigyjame vienkartinio važiavimo autobusu bilietą vien dėl to, jog bijome būti nutverti rūščių kontrolierių ir sugėdinti prieš dešimtis niekuomet anksčiau nesutiktų žmonių? O gal kasdien kažką pasirinkdami mes išreiškiame ne tik laisvą valią veikti kaip panorėję, bet ir deklaruojame savo orią poziciją atžvilgiu tų dalykų, kuriais tikime? Visai kaip ir tu, kuo netikime – kartais tai, ko nedarome netgi labiau apibūdina mus, nei tai, be ko savo gyvenimo neįsivaizduojame.

Taigi kasdien prisiimame atsakomybę ne tik už šiuos priimamus sprendimus, bet ir už visa tai, ką jie reiškia, kaip mus pačius jie kuria ir kaskart iš naujo perkuria, kokias prasmes mūsų pačių ir aplink mus esančiųjų gyvenimams jie suteikia, kiek mūsų ir aplink mus gyvenančiųjų laisvės jie atsieina.

Nuoširdžiai sveikiname gražias sukaktis švenčiančius Universiteto bendruomenės narius:

70-mečio proga Socialinių mokslų fakulteto Teorinės psichologijos katedros profesorių Roy Kern

60-mečio proga Ekonomikos ir vadybos fakulteto dekaną prof. Praną Žukauską

50-mečio proga folkloro ansamblio „Linago“ vadovę Laimutę Stasę Proškutę

Neblėstančio entuziazmo, gerų emocijų ir kūrybinio polėkio!



žiniasklaidos atsakomybė

Internete laisvė su atsakomybe prasilenkia

Keičiantis ir plečiantis žmogaus galimybių spektrui, sąvokų „laisvė“ ir „atsakomybė“ reikšmė viešojoje erdvėje taip pat kinta. Lietuva, kaip žiniasklaidos laisvę deklaruojanti valstybė, leidžia savo piliečiams nevaržomai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Žmogus, laisva valia galintis kurti bet kurios žiniasklaidos priemonės formas ir užsiimti žurnalistine veikla, naudojasi technologinėmis galimybėmis vis dažniau save išreišdamas internetinėje erdvėje.

Erika VYŠNIAUSKAITĖ

Universitas Vytauti Magni

Vos prieš kelerius metus, keistai skambėjęs žodis „bloggeris“ (tinklaraštininkas) šiandien atrodo toks pats įprastas, kaip ir žurnalistas. Esminis skirtumas tas, jog į savo teisių, laisvių ir pareigų rėmus įspraustas žurnalistas privalo laikytis nustatytų „dogmų“, nes egzistuoja numatomos veiksmų pasekmės, o tinklaraštininkas, pajutęs beribės laisvės skonį, mėgaujasi visomis savo privilegijomis, neretai pamiršdamas atsakomybę už tai, ką publikuoja internete.

Pats Platonas yra pasakęs, jog „per nelyg didelė laisvė (...) paprastai virsta pernelyg didele vergija“, tačiau tinklaraštininkai šių teorinių pasekmių nebijo, mat šiuolaikinių technologijų dėka klaidos ištaisomos paspaudus „delete“ klavišą! Tiesa, pastarieji kol kas apskritai nežino, kur yra jų laisvės ribos, nes Seimo Valdybos patvirtinta darbo grupė išeičių dėl Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo projekto tik pradeda ieškoti.

Pasekmes suvaldyti bus sudėtinga

„Blogai“, arba interneto dieno-raščiai, – šiuolaikinė saviraiškos laisvę liudijanti plotmė, leidžianti nuoširdžiai, lanksčiai ir įvairiai publikuoti asmenines išvalgas, aktualias naujienas ar idėjas. Kita vertus, internetas yra atviras įvairiausioms saviraiškos formoms, todėl tarp milžiniškų informacijos klodų sugula ne tik kokybiškas turinys, bet ir vadinamosios „interneto šiukšlės“, prie kurių, deja, lengvai galime prisiliesti kiekvienas. Tokiu būdu kasdien „nuteka“ nesuskaičiuojami beprasemiai, betiksliai, šmeižto, neapykantos apraiškų ir paslėptos reklamos kupini įrašai. Kol kas tai – pavienis reiškinys, tačiau, nesiimant veiksmų, pasekmes ateityje suvaldyti bus sudėtinga. Šios pozicijos laikosi ir estų europarlamentarė, buvusi žurnalistė Marianne Mikko, teigdama, jog „iki šiol blogosfera iš esmės išliko sąžininga gerų ketinimų erdve, tačiau principų neturintys asmenys anksčiau ar vėliau bandys ją panaudoti savo interesams“.

Disciplina netenka jokios prasmės

Atvira diskusija šiuo klausimu yra reikalinga ir aktuali. Tinklaraštininkai turi ne tik suvokti savo laisvės, bet ir žinoti apibrėžtas savo, kaip visuomenės informatoriaus, ribas. Juk dabar į savo dienoraštį internete gali rašyti ką tik nori ir kada nori. Virtualioje terpėje greitai integruojasi necenzūrinių žodžių, pykčio, agresijos kupini įrašai, ir, jei gatvėje besikeikiantį ar šiukšlinantį paauglį kažkas gali sudrausminti, internete disciplina netenka jokios prasmės. Jei tokie interneto portalai, kaip pvz.: „Delfi“, bent vieną dieną neatnaujintų savo informacijos – kiltų šioks toks sąmyšis, jei žurnalistas, publikuotų diskriminuojantį/subjektyvų/necenzūrinį straipsnį – jo lauktų tam tikros sankcijos. O štai tinklaraštininkui tereikia asmeniškai apsispręsti ir sau atsakyti, kiek jam svarbi garbė ir atsakomybė savo bei skaitytojų atžvilgiu.

Ką mes patys galime pakeisti?

„Bloggerių“ nuomone, negalima riboti teisės rašyti, skaityti ir komentuoti, o tinklaraščių veikla turi būti paremta savireguliacija:



internautai neva patys sugeba atskirti grūdus nuo pelų ir pasirinkti teisingą ir reikalingą informaciją pateikiančius asmenraščius. Tinklaraštininkas Liutauras Ulevičius laisvę be ribų prilygina anarchijai: „nesuvaržytos mintys ir formos“ – garantuojamos, tačiau tai nereiškia, jog galima savo mintimis ir formomis „užrėplioti“ ant kitų asmenų, ignoruojant jų teises ir interesus“. Bet koku atveju lieka asmeninis apsisprendimas ką, kaip, kada ir kur rašyti, priklausantis nuo žmogaus išsilavinimo, išprusimo, požiūrio ir jo vertybių.

Visuomenės informavimo įsta-

tymas teigia: „žurnalistas – fizinis asmuo, kuris profesionaliai renka, rengia ir teikia medžiagą viešosios informacijos rengėjui pagal sutartį su juo ir (ar) yra žurnalistų profesinės organizacijos narys“. Kas yra tinklaraštininkas – kol kas apibrėžti sunku. Kol ši sąvoka netapo „apstatyta“ draudimais, reikalavimais ir sankcijomis, vertėtų susimąstyti, ką mes, publikuodami internete, kaip žurnalistai, tinklaraštininkai, komentatoriai ar tiesiog skaitytojai, galime padaryti dėl skaidresnio, profesionalesnio ir kokybiškesnio internetinės erdvės turinio.

Prigimtinis laisvės faktorius. Žmogus laisvas rinktis?

Laisvė turėtų būti vertinama kaip natūrali žmogaus prigimtis, tačiau XXI amžiaus žmogus ir natūralumas atrodo itin sunkiai suderinami dalykai. Šiuolaikinėje kultūroje ir visuomenėje prioritetais vis dažniau tampa materialumas ir pragmatiškumas.

Giedrė NAIDZINAVIČIUTĖ

Universitas Vytauti Magni

Sąžiningumo, dvasingumo, dorybės ir kaltės sąvokos daugiausiai sutinkamos klasikinėse literatūros retorikoje, intelektualiose arba religinėse erdvėse, na, dar kartkartėmis „Išispaudžia“ banaliose Kalėdinių sveikinimų eilutėse (atsižvelgiant į tai, kad dauguma atviručių spausdinamos jau su tekstais). Čia turbūt vėl galima būtų prisiminti tą prigimtines laisvės faktorių – žmogus laisvas rinktis. Gamta arba betono džungles, ištikimybę sau arba sistemai, butaforiją arba realybę, cinizmą arba optimizmą. Visur galime įžvelgti alternatyvas ir

vyraujančią laisvos valios pasirinkimą.

Kaip kartą pasakė Eleonora Ruzvelt, „laisvė reikalauja didelės duoklės iš kiekvieno žmogaus. Kartu su laisve atkeliauja ir atsakomybė“. Ar galima būtų teigti, jog atsakomybė – tai kaina, kurią mokame už savo laisvę? Kiek mūsų prisiima atsakomybę už savo laisvus pasirinkimus?

Žvelgiant iš psichologinės ar egzistencinės perspektyvos, laisvė negali būti vertinama atskirai be atsakomybės. Žmogaus sąmonėje šios dvi sampratos itin glaudžiai susijusios ir priklausančios viena nuo kitos, tačiau socialinė intervencija gali lemti laisvės dominavimą atsakomybės atžvilgiu.

Egzistencinis ir etinis laisvės ir

atsakomybės ryšys bei jo vertinimas – tai daugiau teorija ir filosofija. Pažvelgus iš labai konkrečios socialinės perspektyvos kyla dar daugybė klausimų, kuriuos kiekvienas iš mūsų galėtų užduoti sau. Ar kas vakarą uždegdami šviesą namuose susimąstome apie elektros išteklį naudojimą? Ar valgydami sultingą ėrienos kepsnį prisimename, kaip žaidžia maži ėriukai? Ar prieštaraudami eutanazijos įteisinimui realiai įsivaizduojame kenčiančiųjų skausmą? Ar siųsdami karius į NATO misijas suvokiame psichologines ir fizinės karo pasekmes? Ar turėdami pasirinkimo laisvę civilizuotame pasaulyje taip pat civilizuotai prisiimame ir atsakomybę?



Mūsų laisvė yra tinkamas pasirinkimas. Visose gyvenimo sferose. Nuo smulkių buitinių sričių iki globalių problemų. Asmeniniai principai bet kada gali prieštarauti socialinėms taisyklėms, tačiau būtent taip ir

gimsta vidinė laisvė skirti prioritetus. Ištikimybė savajam aš ir drąsa prisiimti atsakomybę už savo laisvos valios pasirinkimus sukuria vidinę brandą tiek asmeninėje, tiek socialinėje erdvėje.

Žurnalistika – tai nuolatinės lenktynės

Pasak amerikiečių žurnalistės, Pulitzerio premijos laimėtojos Ellen Goodman, „žurnalistikoje visada yra juntama įtampa tarp to, kas padarys pirmasis, ir to, kas padarys teisingai.“ Žurnalistika tapo verslu, kurio konvejerio produktai turėtų kurti ne tik ekonominę vertę, bet ir teikti socialinę naudą, kuri yra daug svarbesnė už ekonominę, nes sukuria demokratinę aplinką.



Tomas RUSECKAS

Universitas Vytauti Magni

Tačiau didžiosiose lenktynėse dažnai yra nesilaikoma taisyklių. Norima padaryti greičiau, o ne teisingai. Šios dvikovos arbitras – etikos kodeksas. Jame yra pažymėta, kad, norint turėti sąžiningą ir teisingą žurnalistiką, yra būtina laisvė ir atsakomybė: „žurnalistika teisinga ir sąžininga galima tik tada, kai žurnalistai naudojami įstatymais užtikrinta saviraiškos laisve, suvokia žiniasklaidos vaidmenį šiuolaikinėje visuomenėje ir atsakomybę už savo darbą.“

Laisvoje, demokratiškoje valstybėje kokybiška žurnalistika yra

ištikimas palydovas. Tačiau ar tikrai yra taip? Dažnai yra keliamas klausimas apie laisvą žurnalistiką, kuriai nedaro įtakos verslas ir politikos monopolis. Spaudos atžvilgiu, Lietuvos infrastruktūra yra labai panaši į Norvegijos, todėl negalime skųstis, kad neturime pakankamai laikraščių ar žurnalų, tačiau jų kokybė – jau kitas klausimas.

Laisvė iškreipė žurnalistiką

Amerikos rašytojas Lewis H. Lapham yra pasakęs: „Žmonės per daug tikisi iš žurnalistikos. Jie nori ne tik, kad ji būtų linksmintoja, bet ir būtų kokybiška.“ Žiniasklaida yra pasimetusi tarp naujienų kiekybės ir kokybės, tarp lengvo turinio naujienų ir „sunkiojo“ tipo žinių. Žurnalis-

tai turi laisvę, tačiau tik bulvarinėms naujienoms. Tokia „laisvė“ iškreipė žurnalistiką Lietuvoje ir sukūrė bedvasį naujienų verslą, leido įsivyrauti tabloidizmui. Žurnalistika, kuri turėjo nevaržomai, objektyviai ir atsakingai šviesti visuomenę, dabar dažniausiai nepaiso jokių etikos ir moralės kodeksų, o „kepa“ naujienas vieną po kitos, taip susižerdamos geriausius reitingus. Deja, mes esame tik apgaubti laisvės iliuzijos.

Auditorija pripranta prie beveikio produkto

Žinoma, kur yra bulvarinė spauda, ten ir atsakomybės trūkumas, o neatsakinga žurnalistika greitai praranda savo auditoriją. Atlikta Harvardo universiteto žurnalistikos studento T. E. Patterson apklausa rodo, jog „58 procentai amerikiečių mano, kad naujienos yra daugiau sensacingos, nei rimtos. 84 procentai mano, kad naujienos yra liūdnos, skatinančios depresiją, prieš 16 procentų, kurie teigia, kad pateikiamos naujienos nuteikia teigiamai. 77 procentai naujienas vertina neigiamai ir tik 23 procentai teigiamai“. Žmonės nori pasitikėti žiniasklaida, jie nenori matyti tik sensacijas ir paskalas. Šiuolaikinės naujienas neigiamai vertina daugiau

nė pusė respondentų. Norėdami apibūdinti šių dienų žiniasklaidą galime pasitelkti novelisto Edward'o Eggleston'o žodžius: „Žurnalistika – tai organizuotas liežuvavimas“. Liko tik skandalai ir ašarojimų laidos, kurios kartojasi visose žiniasklaidos priemonėse. Didžioji dalis naujienų yra bevertės, tačiau prie jų auditorija jau įprato. Prodiuseriai sako, kad pateikiame tokius produktus, kokių nori žiūrovai. Tačiau tai – tik viena medalio pusė. Per 20 metų mes matome tik tas pačias laidas, su jomis susigyvenome kaip su savo šeimos nariais, todėl ir skirtis net nebesinori.

Vienam dora, o kitam – nuodėmė

Mano nuomone, tokios laidos tapo mums artimos dėl dviejų priežasčių. Pirmiausia, žurnalistika Lietuvoje neturi tradicijų, todėl viską reikėjo pradėti nuo pat pradžių. Antroji priežastis yra atsakomybės trūkumas: kam kurti naują produktą, jei niekas nespiktina ir tuo, kurį mes siūlome.

Manau, kad atsakomybė yra žurnalistikos pagrindas. Ji sukuria pasitikėjimą, o tik jo dėka galima suburti auditorijas. Nereikia mintinai mokėti etikos kodeksą, kad

būtum objektyvus ir sąžiningas žurnalistas. Dažniausiai mes pasikliaujame savo moraliniais įsitikinimais, sąžine. Žinoma, kiek žmonių, tiek ir požiūrių į moralę. Kas vienam dora, kitam gali būti didžiausia nuodėmė. Atspirties taškas galėtų būti Imanuelio Kanto kategoriškasis imperatyvas – besąlygiškas moralinis reikalavimas, įpareigojantis žmogų priimti tik tokias elgesio normas, kurios bet kuriuo momentu galėtų tapti visuotinėmis.

Privalome sugrąžinti pasitikėjimą

Tačiau, ar visada paklausome sąžinės balso? Lietuvos spauda, kaip ir pati valstybė, dar neseniai įžengė į pilnametystę. Dar vis esame jaunuolis, kuris ne visada pasirenka sunkesnį, bet teisingą kelią. Juk paprasčiau imtis skandalingų naujienų ir gauti užtikrintas pajamas, negu kurti kokybišką žurnalistiką, investuojant į mūsų ateitį ir pasiliekančią „su nežinia“ dabartyje.

Turima laisvė ir deklaruojama atsakomybė yra šviesmečiai nutolusi nuo idėjinio principo. Mes turime ne tik įsiliesti į esamą žurnalistikos verslą, mes jam turime sugrąžinti pasitikėjimą, o svarbiausia, išlikti sąžiningiems patiems sau.

Verslas: laisvės užtenka, o atsakomybės?

Laisvė ir atsakomybė dažnai yra sunkiai suderinamos sąvokos. Nes laisvė neretai įsivaizduojama kaip galimybė daryti ką nori, pamirštant atsakomybę kitiems. Ne išimtis – ir verslas, tačiau čia yra sava specifika.

Nerijus BUDRYS
Universitas Vytauti Magni

Nors verslas yra viena iš labiausiai kontroliuojamų visuomenės gyvenimo sričių, demokratiniam pasaulyje, be abejo, jis turi daug laisvės. Mokesčiai, įvairiausi, dažnai besikeičiantys įstatymai, darbo sąlygų reglamentavimas, kokybės standartai ir daugybė kitų įpareigojimų, apribojimų, suvaržymų išspraudžia verslininką į gana tvirtus rėmus. Kita vertus, laisvės manevruoti, priimti sprendimus, laisvės kūrybai, išradingumui, netradiciniams sprendimams yra pakankamai.

Nepakanka mylėti medžius

Tačiau nebūtų galima pasakyti,

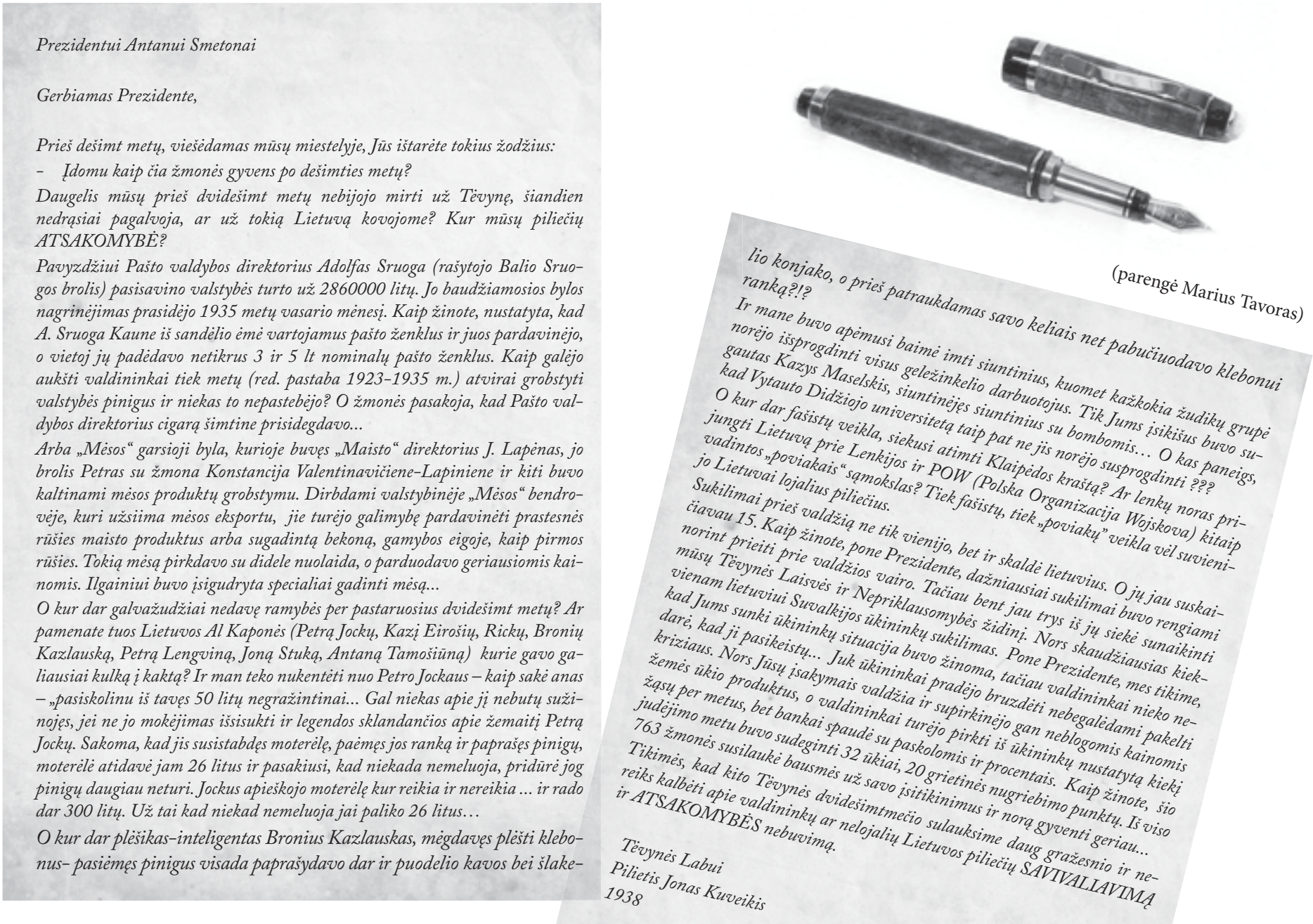
kad atsakomybės versle yra pakankamai. Minėti suvaržymai iš esmės ir yra bandymas verslui ją „uždėti“. Nereikėtų šia „prievar-ta“ pernelyg stebėtis, nes atsakingas verslas brangiai kainuoja, o kiekvieno verslininko tikslas yra uždirbti kuo daugiau pelno. Nepaisant to, šiuolaikiniam versle atsakomybės sąvoka – labai madinga. Daugelis verslo pasaulio atstovų ypač mėgsta pabrėžti esą „socialiai atsakingi“. Pastaruoju metu ta „socialinė atsakomybė“ vis dažniau suprantama kaip su gamtosauga susiję dalykai. Tačiau atsakingas verslas – ne tas kuris skelbia, kad myli medžius ir gamtą, nes siunčia elektroninius sveikinimo atvirukus, o ne popierinius.

Atsakomybė – nuo pirmųjų žingsnių
Žinoma, labai gerai, kai rūpinamasi gamta, ir tai yra tikrovė, o ne propaganda. Ypač jei tai pramonės įmonė ir ji realiai daug daro, kad nebūtų teršiamas oras ir mūsų gyvenamoji aplinka. Arba remia vaikų namus, pamaitina alkstančius, skiria pinigų kokios nors požeminės perėjos sutvarkymui ar fontano įrengimui. Bet labiausiai atsakingas yra tas, kuris kruopščiai planuoja savo verslą ir rūpinasi darbuotojais. Atsakingas verslas prasideda jau tada, kai galvojama apie jo pradžią. Bet ar daug verslininkų prieš pradėdami veiklą kruopščiai ištiria rinką ir įsitikina verslo perspektyvumu prieš skolindamiesi pinigus ir samdydami darbuotojus? Kiek įmonių turi tokį nejudinamą rezervą, kuriame

visada būtų lėšų bent mėnesiui į priekį darbuotojų atlyginimams ir išieitinėms kompensacijoms?
Ar sugebėsime užkirsti kelią?
Užtat, kiek žinome atvejų, kai įmonių vadovai tempia laiką ir vedžioja už nosies savo darbuotojus, žadėdami, kad „tuoj tuoj viskas susitvarkys“, kai jau nėra vilties išsikapstyti. O žmonės ne tik neatgauna savo uždarbio, bet ir toliau didina tą beviltišką skolą, užuot ieškoję kito pragyvenimo šaltinio. Šalį užklupus ekonominei krizei, tokių istorijų pasipylė kaip iš gausybės rago. Dar daugiau – iš principo krizę ir sukėlė neatsakingas, nepamatuotas, greito pelno bet kokia kaina siekiantis verslas.

Krizę sukėlė neatsakingas, nepamatuotas, greito pelno bet kokia kaina siekiantis verslas.
Todėl norėtųsi, kad iš valdžios arba ir iš paties verslo kiltų iniciatyvos, kurios padėtų išryškinti tikruosius prioritetus kuriant atsakingą verslą. Prireiktų nemažai pastangų, kad pakeistume padėtį į gerąją pusę, tačiau tai padėtų išvengti tokių rimtų ekonomikos sukrėtimų, kokį tebepatiriame iki šiol.

Retro: Apie piliečių atsakomybę (laiškas Prezidentui)



Šiandieninė žiniasklaida: spjūvis į principus ir vartotojus

Ketvirtąją valdžia vadinama žiniasklaida, kaip ir vyriausybė, religija ar teisėsauga, pasižymi neabejotina galia ir įtaka. Paradoksalu, tačiau spauda vis dažniau konkurencingai laviruoja ant laisvės ir ignoruojamos atsakomybės svarstyklių. Žurnalistai, išaukštindami veiklos laisvę, dažnai pamiršta atsakomybę: siekiama vienadienio efekto, kuo didesnio pelno, tiražų augimo, populiarumo ir dar daugelio kitų veiksnių, visiškai nesusijusių su visuomenės interesais bei žiniasklaidos, kaip informavimo priemonės, misija ir tikslais.

Monika BAGDONAITĖ

Universitas Vytauti Mlagni

Legali, demokratiška ir laisva spauda Lietuvoje nevaržomai galėjo pasirodyti tik 1990 m. vasario 9 dieną, kai buvo priimtas Lietuvos spaudos ir kitų masinės informacijos priemonių įstatymas. 1990 m. kovo 11 dieną atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, nacionalinė spauda galutinai garantavo žodžio laisvę. Deja, minint nepriklausomos Lietuvos dvidešimtmetį, ne vienas analitikas užsimena apie iškreiptą spaudos laisvės suvokimą ir neigiamą žiniasklaidos poveikį visuomenei.

Spaudos laisvės Lietuvoje nestokojama

Tarptautinės nevyriausybinės organizacijos „Reporters Without Borders“ („Reporteriai be sienų“) praėjusių metų duomenimis, Lietuva pagal spaudos laisvę patenka net į pirmąjį dešimtuką tarp 175 valstybių. Ganėtinai neįtikėtina, tačiau mūsų šalį aplenkia tik Skandinavijos šalys, Nyderlandai ir Estija, o Vokietija, Didžioji Britanija, JAV ir net Prancūzija nuo Lietuvos

atsilieka. Pasiekimas, kuriuo, deja, džiaugiasi tikrai ne visi.

Nepaisant to, jog tarptautiniame kontekste Lietuva spaudos laisvės aspektu užsitarnavo tikrai neblogą įvaizdį, mano subjektyvia nuomone, nemaža dalis skaitytojų, žiūrovų, klausytojų ir, be abejo, net žurnalistų vienbalsiai pritartų, jog laisvė tarsi ir yra, tačiau ji, tarnaudama be atsakomybės, netenka vertės. Neabejotina, kad laisvė žiniasklaidoje yra būtina, tačiau laisva žiniasklaida nebūtinai yra kokybiška.

Žiniasklaidos laisvės problema dažniausiai pastebima ne išoriškai, bet visuomenės informavimo organizacijų viduje. Viena pagrindinių priežasčių, dėl kurios nemaža dalis žiniasklaidos yra menkos kokybės, – tai neteisingas laisvos žiniasklaidos galimybių panaudojimas. Vyraujant žodžio laisvei, masinės informavimo priemonės, prisidengdamos tikrovės atspindžio šydu, vis dažniau uždeda mums akinius, paryškinančius vienas detales bei paliekiančius anapus dėmesio centro kitas, „primeta“ savo vertinimo standartus ar net daro stiprų psichologinį spaudimą gyventi pagal žurnalistų sukonstruotą gyvenimo

būdą. Taigi žiniasklaidai sudaromos puikios sąlygos manipuliuoti visuomenės idealais, vertybėmis, suvokimu.

Socialinė atsakomybė – antroje eilėje

Žiniasklaidos veiklos kontroliavimas Lietuvoje reglamentuojamas nemažai teisinių aktų: priimtas Visuomenės informavimo įstatymas, Seimas ratifikavo Europos Tarybos Parlamentinės asamblėjos rezoliuciją „Dėl žurnalistų etikos“, Europos Tarybos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją, žurnalistų ir leidėjų organizacijos priėmė Žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksą. Vis dėlto visuomenės informavimo priemonės neretai nukrypsta nuo teisės ir etikos aktų, o nuolat eskaluojamas visuomenės pasipiktinimas žiniasklaidos atstovų neteisingos veiklos kryptingumu dažnai lieka neišgirstas arba tiesiog ignoruojamas.

Nemažai visuomenės informavimo priemonių Lietuvoje yra šališkos, lengvai paperkamos ir siekia tik asmeninės naudos. Dėl šios priežasties žurnalistai, viešųjų ryšių atstovai, piktnaudžiaudami

savo padėtimi bei galiomis, neretai viešus interesus maišo su privačiais, spjauna į visus žurnalistikos principus ir užmerktomis akimis pasyvius bei nekritiškus stebėtojus paverčia marionetėmis, kurie naiviai ima viską, ką žiniasklaida duoda.

Neseniai Gruzijoje žiniasklaidos simuliuotas Rusijos įsiveržimas bei prezidento Michailo Saakašvilio nužudymas – puikus įrodymas, kad visuomenės informavimo priemonės nesijaučia socialiai atsakingos už savo produkto rezultatą. Žinoma, Lietuvoje šitokių šokiruojančių apgaulingų naujienų kol kas niekas neišdrįsta publikuoti, bet, deja, pradžia jau yra. Vienas labiausiai įsimintinų gėdingo žurnalistinio aplaidumo pavyzdžių Lietuvoje – tai dezinformacija apie buvusio premjero A. Brazausko mirtį. Šitokie nesėkmingos žurnalistinės veiklos atvejai tik patvirtina prielaidą, jog masinės informavimo priemonės yra orientuotos ne į socialinę, bet į ekonominę vertę. Dėl didesnio pelno aukojama sąžinė, pilietinė atsakomybė, o riba tarp nešališkos informacijos, nuomonių ir net paslėptos reklamos yra pavojingai nusitrynusi.

Garbinga žiniasklaida (ne)įmanoma

Bendrai kalbėdama apie masines informavimo priemones, drįstu teigti, kad viešosios erdvės vaizdas yra slegiantis ir demoralizuojantis visuomenę. Norint tai išgyvendinti, būtina suvokti, kad žiniasklaidos tendencijos lenktyniauti kuriant negatyvias nuotaikas, nepagrįstai tirštinant spalvas, išgalvojant sensacingas žinias kuria negatyvią ir beviltišką atmosferą. Dėl to atsiranda pagrindas kaltinti ne tik žiniasklaidą, vyriausybę, bet ir visą valstybę, kurioje gyvename. Ir tai yra tik viena iš daugelio šiandienos žiniasklaidos ydų.

Nepaisant to, jog visuomenės informavimo priemonės yra komunikacijos organizacijos, jos nesistengia užmegzti ryšio su savo vartotojais. Jeigu žurnalistai ir leidėjai būtų labiau susidomėję rinkos interesais, neabejotinai suprastų, jog didžioji dalis visuomenės yra kur kas reiklesnė pateikiamai informacijai nei jie galvoja, dėl to būtų priversti keisti savo požiūrį į žurnalistinę veiklą, kuriamus produktus.

VDU radijo programa

Pirmadienis

16:00 – 18:00
Dėstytojai LT

18:00 – 20:00
Čili kokteilis

20:00 – 22:00
Melomano pirmadienis

Antradienis

16:00 – 18:00
Giljotina

18:00 – 20:00
Chilltone

20:00 – 22:00
Un-knaun

Trečiadienis

16:00 – 18:00
Politika ir aš

18:00 – 20:00
Paimk mane

20:00 – 22:00
Skambus varpelis

Ketvirtadienis

16:00 – 17:00
Pats laikas!

17:00 – 19:00
Back on Air

19:00 – 21:00
Double trouble

21:00 – 23:00
Liaudies gaida

Penktadienis

16:00 – 17:00
Savaitės apžvalga

17:00 – 19:00
Tiesiogiai iš rusio

Šeštadienis

19:00 – 20:00
TOP 10

Sekmadienis

Laidų nėra

www.vduradijas.lt





Ketvirtoji mokslinė konferencija: Nepriklausomos Lietuvos vieta globaliame pasaulyje

Balandžio 14 dieną Vytauto Didžiojo universiteto Politikos mokslų ir diplomatijos fakultete vyko jau tradicija tampanti tarptautinė mokslinė studentų konferencija „Nepriklausoma Lietuva ir globalus pasaulis“. Į ją susirinkę studentai iš užsienio ir Lietuvos universitetų diskutavo įvairiomis aktualiomis su Lietuvos bei pasauline politika susijusiomis temomis.



Aušrinė JURGELIONYTĖ

Universitas Vytauti Magni

Pasak konferencijos organizatorių, smagu, kai tęsiamos tokios tradicijos, kaip mokslinė konferencija, kuri tampa akademinės minties bei tarpusavio dialogo vieta, o nemenkas šių metų dalyvių skaičius ir dėmesys bei palaikymas žadina optimizmą dėl ateities. Juk mokslinė konferencija – tai savotiška šventė, kurios metu fakultetas atveria duris tarptautinei akademiniai bendruomenei bei žinių mainams.

Konferencija, būdama renginių ciklo „PMDf dienos!“ dalimi ir skirta atkurtos Lietuvos Nepriklausomybės dvidešimtmečiui, sulaukė tikrai nemažo akademinės bendruomenės dėmesio. Čia susirinkę studentai buvo puikiai nusiteikę ir pasiruošę pasidalinti savo atliktais tyrimais, išvargomis. Jie ne tik bandė atsakyti

į klausimus, ko Lietuva pasiekė per pastarąjį dvidešimtmetį, bet ir koks jos vaidmuo šiandien globaliame pasaulyje, bei kokie iššūkiai jos laukia ateityje santykiuose su kaimynais, šalimis partnerėmis.

Todėl pranešimuose paliestos temos apėmė platų spektrą – nuo tarptautinių santykių, užsienio ir vidaus politikos, demokratizacijos ir žmogaus teisių iki politinių partijų, žiniasklaidos, visuomenės ir viešosios politikos. Pranešimų pabaigoje vyko produktyvios diskusijos, kurias moderavo VDU PMDF dėstytojai doc. dr. Andžėj Pukšto, doc. dr. Regina Jasiulevičienė, dr. Jovita Tirvienė bei VDU PMDF doktorantai Ieva Karpavičiūtė, Jaroslav Dvorak, Aušra Vinciušienė, Sima Rakutienė, Mindaugas Kaselis. Visiems jiems konferencijos organizatoriai labai dėkingi už renginio diskusijoms sudarytą jausmą, bet akademišką atmosferą.

Nepriklausoma Lietuva globaliame pasaulyje

Kiekviena konferencijoje nagrinėta tema ir potėmė susilaukė savojo dėmesio ir iš diskusijos dalyvių. Pasidalinta mintimis apie tai, kaip ir kiek globalizacijos procesas veikia Lietuvos užsienio politiką, kokia yra dabartinė Lietuvos situacija, ir kaip vyko tos situacijos kaita įvairiose tarptautinėse organizacijose, gerokai „užkabintos“ ir gana karštai aptartos energetinio saugumo temos ir didžiųjų pasaulio valstybių problematika.

Vis dėlto, viena plačiausiai paliestų temų – žmogaus teisės. Paprastai į šią temą žvelgiama per teisinę, o ne politologinę prizmę. Tokio požiūrio būta ir šioje konferencijoje. Bet ne vien. Įdomu tai, kad šįkart daug dėmesio skirta ir politologinei temos pusei. Žmogaus teisių įgyvendinimas Lietuvoje susietas su šalies užsienio politikos tikslų siekimu. Todėl nuskambėjo ir pakankamai

drąsus teiginys, jog Lietuvoje siekis garantuoti savo piliečiams pagrindines žmogaus teises ir laisves yra tiesiogiai susijęs su politiniu šalies siekiu tapti pilnateise tarptautinės bendruomenės dalimi.

Ir plenarinėje dalyje, ir tematinėje sekcijoje kalbant apie migracijos tendencijas Lietuvoje, šįkart neišvengta ir pesimistinių prognozių. Dabartinė situacija skatina mintį, jog apie 2060 m. Lietuvoje gyventojų skaičius sieks vos 2,5 mln. Ne paskutinėje vietoje su tuo susijusi bei sunkmečio padiktuota problema – lietuvių diaspora migracijoje dėl tam tikrų struktūrinių pertvarkų šalyje jaučiasi atstumta, nereikalinga, pasimetusi.

Kiek neutralesnės diskusijos rutuliojosi konferencijos dalyje apie žiniasklaidą ir viešąjį valdymą. Čia dalintasi mintimis apie socialinių tinklų, tokių kaip Facebook, vaidmenį nevyriausybinį organiza-

Manoma, jog apie 2060 m. Lietuvoje gyventojų skaičius sieks vos 2,5 mln.

cijų veikloje, valstybės tarnautojų ruošimo proceso Lietuvoje raidą, žiniasklaidą laisvosios rinkos sąlygomis, žiniasklaidos vaidmeniu aplinkosaugos srityje.

Vietoj epilogo

Džiugu, kad konferencija parodė, jog jaunimui rūpi Lietuvos nueitas kelias, jauni žmonės yra pasiruošę diskutuoti ir priimti atsakomybę už savo šalies ateitį.

Pasibaigus konferencijai, kiekvienam pranešėjui buvo įteikti konferencijos dalyvio pažymėjimai. Geriausių pranešimų autoriams ketinama suteikti galimybę publikuoti savo straipsnius fakulteto leidžiamame almanache.

Arbatėlė su Robertu Keturakiu: poeto gyvenimo ir kūrybos fragmentai

Būtų galima ilgai ir nenuobodžiai vardyti, kas yra Robertas Keturakis: poetas, prozininkas, vertėjas, „Sąjūdžio“ iniciatyvinės grupės narys, ilgametis kultūros žurnalų „Nemunas“, „Santara“ bendradarbis, Gedimino ordino Riterio kryžiaus kavalierius (už nuopelnus Lietuvai), Santaros garbės ženklo žymūnas (už nuopelnus Kaunui) ir t.t. VDU akademinė bedruomenė geriausiai jį pažįsta kaip VDU leidyklos redaktorių, o grožinius tekstus kuriantis jaunimas – kaip Mokytoją, padedantį ir patariantį esminiais kūrybos klausimais. Tačiau ar mes žinome, ką turėjo išgyventi pats R. Keturakis, kad taptų tuo, kuo yra? Pokalbio metu poetas atskleidė nemažai savo gyvenimo detalių ir išgyvenimų, kurie neišvengiamai veikė ir tebeveikia ir jo kūrybą.



Alvydo Vaitkevičiaus nuotrauka

2010 m., poeto 75 – ojo jubiliejaus minėjimas.

Jonas PETRONIS

Universitas Vytanti Magni

Giliu R. Keturakio įsitikinimu, rašytojo ar poeto prigimtyje turėtų būti kažkas, kas lenktų prie žodžio, kaip raiškos priemonės, ir kūrybos, kaip pastangų per įvairias būsenas papildyti ne tik save, bet ir kitus.

„Kai bandau visa tai suvokti, man prieš akis iškyla vaikystė. Augau didelėje šeimoje tarp mergaičių – turėjau 6 seseris. Iš pradžių jaučiausi tarp jų visiškai savas – mane ir suknele aprenždavo, ir vainiką uždėdavo – bet augant ilgainiui jos atsiskyrė savo mergaitiškame pasaulyje. Aš likau visiškai vienas, tapau niekam neįdomus“, – prisimena R. Keturakis.

Norėdamas užpildyti atsivėrusią tuštumą, būsimasis poetas ėmė rašyti trumpus tekstukus: „Rašiau apie tai, kaip aš pašėriau šunį, kaip lijo, prilijo pilnas kibiras vandens, kaip bandžiau jį nešti, nešdamas išliejau ir panašiai. Kaip bebūtų keista, tai mane ramino. Aš tartum suradau labai patikimą pokalbio dalyvą“.

Pirmoji šiuos rašinius perskaitė Roberto mama ir pažvelgė į jį tylėdama. „Jeigu nieko nesakydavo, aš žinodau – ji mane pagiria“, – šypteli pašnekovas.

Tikrąjį kūrybinį pašaukimą R. Keturakis pajuto mokykloje, kai, jau būdamas paauglys, vėl patyrė tai, ką psichologai pavadintų „asmenybės krize“. Poetas prisimena: „Buvau bene skurdžiausiai apsirengęs, niekam neįdomus vaikas. Grįžo noras kažkuo išsiskirti, ir intuityviai suvokiau, kad galiu tapti įdomus savo vidumi“. R. Keturakis vėl grįžo prie savo rašinėlių. Mokytojai labai greitai tą pastebėjo – už tai poetas jiems iki šiol yra be galo dėkingas. „Klasėje jau 4-6 klasėje mokyklos sienlaikraščiuose buvo mano rašinėlių. Taip aš tapau įdomus ne tik savo klasei, bet ir visai mokyklai. Tuomet pirmą kartą suvokiau, kad tai, ką galiu išreikšti per žodį, ir mane pateikia kitiems vos ne kaip paslaptinę būtybę, kuri gali siekti tiek daugiau nei kiti“.

Raštą ir žodį R. Keturakis iki šiol laiko genialiausiais žmonijos kūriniais. Poetas nenuvertina elektroninės erd-

R. Keturakis: „Nepaisydamas sovietinės sistemos sugaišinto brangaus jaunystės laiko ir nuolatinio bukinimo, užsispyriau tapti rašytoju, o tai, ką aš patiriu, turėjo tapti medžiaga kūrybai“.



1962 m., Baikalo ežero vakarinė pakrantė.

vės, kuri taip pat suteikia daug įdomių galimybių, bet, pasak jo, „knyga vis vien yra pats universalusias būdas dalintis su žmonija tuo, ką turi. Tai – paprasčiausia, geriausia forma perteikti bet kokią patirtį“.

Apie atsakomybę

R. Keturakis išleido nemažai kritikų ir skaitytojų pripažintų knygų, tačiau pats teigia iki šiol rašantis visų pirma „sau“, panašiai, kaip vaikystėje ar paauglystėje. Tikriausiai todėl jį

visada maloniai stebina, kai prieina skaitytojas ir aiškina, kad jam buvo įdomu skaityti vienus ar kitus poeto kūrinis, kad jis save papildė daugeliu autoriaus pagavų ir atradimų. R. Keturakio teigimu, tokiais atvejais

apima aštrus atsakomybės jausmas – suvokimas, kad rašai vis dėlto ne tik „sau“. Poetas išsikelia nelengvą užduvinį: viena vertus, kontroliuoti save „bendraujant“ su skaitytojais per savo kūrybą, kita vertus – „vis tiek parašyti esmę to, ką jauti“.

Kalbėdamas apie atsakomybę bendrąja prasme, R. Keturakis prisimena kariuomenės laikus: „Kartą teko gabenti pašto siuntą. Sausio mėnesį traukėme Kolos pusiasalio link, o mane trijų elnių kinkiniu vežė jukagyras – vienos iš vietos tautelių atstovas. Kai su juo ėmėme kalbėti apie savo protėvius, mane suspaudė gėda – savo giminę aš žinojau tik iki senelių. Kai aš paklausiau: „Ar jums tai labai svarbu?“, jis man atsakė: „Žmogau! Jeigu man rūpi, ką apie mane pagalvos po manęs būsiantys, kaip man gali nerūpėti tai, ką apie mane galvoja gyvenę prieš mane? Todėl aš privalau būti darbštus ir sąžiningas“.

Šis primityvų gyvenimą tebegyvenančio žmogaus atsakomybės jausmas R. Keturakiui paliko neišdildomą įspūdį ir lydi iki šiol: „Vėliau aš visada stengiausi tai, ką man davė artimi žmonės, – prigimtis, mokykla, studijos – krauti kaip atsargą, kurios dėka galėčiau būti kažkam įdomus ir naudingas. Tai susiję su sąžine, savigarpa ir mano paties siekiais“.

Poetas ir dabar stengiasi savo siekius, kaip atsakomybės dalį, ap-sunkinti ir padidinti. Tai atspindi ir jo kūryboje: „Man pradeda nepatikti tai, kas mano kūryboje man pačiam tampa labai suprantama, kur jaučiuosi esąs beveik meistras. Tada ieškau išeities – bandau naują žanrą, naują temą, naują raišką“.

Apie (ne)laisvę

Kūrėjo darbai ne tik pažymėti ne tik vaikystės pasaulio, bet ir vėlesnių išgyvenimų. R. Keturakio gyvenimas praslinko sovietų cenzūros priežiūroje: „Manyje buvo nuslopinti bet kokie sistamai pavojingi proveržiai, negalėjau laisvai reikšti savo įsitikinimų. Mano vaizduotė taip pat buvo slopinama. O juk bet kokiame kūrybiniame darbe ji yra labai svarbus dėmuo šalia intelekto. Kai tai pajutau, mano pastangos atgaivinti vaizduotę buvo labai sunkios“, – tvirtina poetas. „Užaugau kaime, ir kaimo gyventojų empirinę aplinką, gamtos reiškinius aš priimdavau ne kaip medžiagą vaizduotės žaidimui, bet kaip kaimiečio sezoninę veiklą, kaip realių pastangų vyksmą ir rezultatus. Aš žinojau, kokia dirva tinkama sėjai, koks turi būti grūdas, kaip jį prižiūrėti ir t.t. Tačiau man nekildavo minties per visa tai eiti į išgyvenamus apibendrinimus, metafiziką ar pasakos vaizdų žaidimą“.

Jaunystėje neįgyvendintą vaizduotės žaislą poetas bando realizuoti dabar, tiesa, pridurdamas, kad jam tai nelengvai sekasi. Nepaisant to, spaudai jau parengta naujausia R. Keturakio literatūrinių pasakų knyga „Ahasferas“. Tai – jo vaizduotės ugdymo vaisius.

Vis dėl to už savo sąžinės ir vaizduotės laisvę R. Keturakis, dar būdamas jaunas svajotojas, ketino pakovoti, bet labai brangiai už tai sumokėjo. „Paskatintas dėdės pasakojimų apie žymius partizanus, užsimojau padaryti man pačiam ir Lietuvai, kaip tuomet atrodė, reikšmingą žingsnį: įstoti į karinę mokyklą, gauti karininko laipsnį ir ruoštis būsimam Lietuvos išlaisvinimui“. Jauno poeto naivumas buvo toks pavojingai keistas, kad jis net nesuvokė, jog jį lydės charakteristikos iš karinio komisariato, Saugumo

Jukagyras R. Keturakiui: „Žmogau! Jeigu man rūpi, ką apie mane pagalvos po manęs būsiantys, kaip man gali nerūpėti tai, ką apie mane galvoja gyvenę prieš mane?“.

tarnybų ir komjaunimo organizacijų. Ten buvo buvo sužymėta, kad R. Keturakio dėdės – „buržuazinės Lietuvos karininkai“, sesuo – partizanų ryšininkė, pusseserės ir pusbrolis – ištremti...

Jaunojo idealisto žygio pasekmes geriausiai apibūdina jo paties pasakojimas: „Karinis komisariatas sodino mus į ešelonus. Nė nežinojome, kur mus išsiųs, net tada, kai susipažinau su savo vagono kontingentu ir supratau, kad su manimi važiuoja beveik visa Kauno kunigų seminarija... Tik kai pro Petrozavodską pasukome į Šiaurę, mus išlaipino naktį prie Dvinos žiočių į Baltąją jūrą ir liepė žygiuoti porą kilometrų iki stovyklos. Rytą atsibudau ir pamačiau virš savęs dvišlaitį plonų rąstelių stogą, iš kurio tįsojo balti ilgakočiai grybai... Pasirodo, patekau į darbo batalioną, į kurį sovietai siųsdavo „nepatikimus žmones“... Ten prasidėjo dar viena rūsti pamoka – taigos kirtimas, medžių krovimas į sąstatus, darbas lentpjūvėse. Mus supažindino tik su trofėjiniais, muziejaus vertais ginklais, karinių apmokymų beveik negavome. Negana to, peršalęs pasigavau sunkią ligą, kuri manęs vos nepražudė“. Gulėdamas ligoninėje, R. Keturakis gaudavo draugų laiškus: jie pasakodavo, kaip siekia geresnio gyvenimo, studijuoja, dirba... tuo tarpu poetas teigia pasijutęs esąs visiškame gyvenimo akligatvyje: toli nuo namų, praradęs daug brangaus jaunystės laiko, beveik neįgalus. „Iš visų jėgų stengiausi neatbukti tame vienodame ir sunkiame gyvenime. Laimė, Onegos miestelyje buvo gera biblioteka. O aplink – daugybė lentpjūvių, viskas užnešta pjuvenomis. Iš tų pjuvenų kelios spirito varyklos

spaudė velnio lašus, aplink beveik visi šlitinėjo girti. Šiurpu buvo žiūrėti į žlugusią Rusiją. Vis dėlto man pasisekė, kad turėjau puikių tarnybos draugų iš tos pačios kunigų seminarijos. Tik ši bendruomenė padėjo neatbukti taip, kad nesinorėtų nei kažko siekti, nei gyventi. Ši patirtis man pravertė, išmokė atkaklumo ir net pykčio ginant save, kad netapčiau tik įrankiu, klausančiu komandų ir nieko nemąstančiu. Tas atkaklumas iki šiol manyje glūdi“.

Nepaisant sovietinės sistemos sugaišinto brangaus jaunystės laiko ir nuolatinio bukinimo, R. Keturakis užsispyrė tapti rašytoju – pasak jo paties, „kad ir vidutiniu, kad ir neskaitomu, o tai, ką aš patiriu, turėjo tapti medžiaga kūrybai“. Aš net rašiau dienoraštį – deja, nepakankamai gerai jį saugojau, ir vieną dieną Ypatingasis bataliono skyrius jį konfiskavo. Bet jau tada stengiausi lavinti atmintį ir viską, kas išgyventa, išlaikyti. Tai – mano kasyklos: stebėk, įsimink tipažus, charakterius, elgesio motyvus, daiktus, santykius su jais ir gyvenimu ir t.t“. Karti patirtis poetui pravertė rašant romaną „Kulka Dievo širdy“, kuriame jis vaizduoja sovietinę prievartos truktūrą, kuri siekia išugdyti žmogų – robotą: klusnų, be savigarbos.

Apie dabartį

Kas poetui kelia nerimą mūsų laikais, kai laisvės – nepalyginamai daugiau? R. Keturakis apgailestauja, kad yra per daug žmonių, nesuvokiančių, kas yra talentingas kūriny, daug nustumtų į pramoginės literatūros sritį. Pasak jo, „daugelį pavergė televiziniai šou ir blankūs, tušti renginiai, apipavidalinti puikiais dekoracijomis, bet



savo turiniu – tušti ir nykūs, nepateikiantys nei didesnių orientyrų, nei ugdantys žmogaus asmenybę. Girdžiu ir matau, kaip Lietuvos tūkstantmečio mokinys žymiai geriau orientuojasi užsienio mene ir literatūroje negu Lietuvos“...

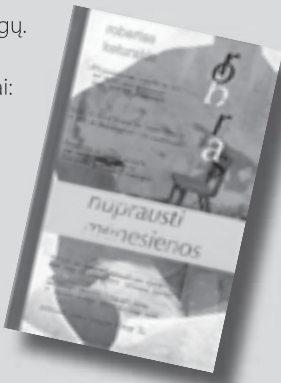
Poetui skaudu matyti daug pasimetusių jaunų žmonių: „Daugybė jų įkalinimo įstaigose – kai pamatau skaičius, mane apima nevilts – kiek daug prarandama tų, kurie turėtų būti mūsų ateitis“. R. Keturakis nekaltina nė vieno, kuris išvyksta iš Lietuvos, ieškodamas tinkamos sau aplinkos lavintis ar gyventi, net nuotykių ieškoti. „Aš tik nesuprantu vyriausybės, kuri vis dar nesuvokia,



• Robertas Keturakis yra išleidęs virš 20 knygų.

• Brandžiausiais laikais šie poezijos leidiniai: „Veidą matau“ (1979 m.) „Krintantis vakaro paukštis“ (1993 m.) „Ir niekad vėlai“ (2005 m.) „Nuprausti mėnesienos“ (2010 m.)

• Proza: „Namai ant traškančio ledo“ (1996 m.) „Kulka Dievo širdy“ (2002 m.)



kad reikia kaip įmanoma stiprinti užsienio lietuvių bendruomenes, nes tai – strateginė mūsų tautos atsarga. Jei ne mūsų išeiviai ir jų patirtis, po Nepriklausomybės atgavimo turbūt ir dabar kapstytumėmės pasimetę tuštumoje“, – komentuoja kūrėjas.

Jį džiugina dabartinių studentų noras būti europinį išsilavinimą turinčiais žmonėmis, būti savimi, neabejoti dėl savo vertės pasaulio erdvėje. „Ši stiprybė, ryški šiandien studijuojančių asmenybėse, man suteikia tikėjimo, kad mane skaudinantys dalykai taip pat bus įveikti“.

Politinės ir socialinės dabarties realijos retsykiais atspindi R. Keturakio kūryboje jam nebūdinga forma – satyra. Poetas pripažįsta, kad jo mąstymas daugiau skendi lyrinėse ūkanose. Tačiau, matydamas socialinio ir politinio gyvenimo realijas, neišturėjo – ėmėsi šaržo, satyros, humoro. „Savo satyrinės poemos fragmentus buvau pristatęs dar prieš dešimtmetį, tačiau vėliau tapo dar „gražiau“ – visokių įvykių ir politinių perversijų prisikaupė tiek, kad tiesiog esu priverstas rašyti tęsinį.“ – teigia poetas, – „Ten rašau apie daugelį reiškinių, kurių nei Gimberis, nei Dabulskis, netgi Erlickas jau nebepamini – matyt, jau net nebando aprėpti – pavargo... Tuomet į satyros lauką veržiasi lyrikas“.

Apie Poezijos mokyklą

Kaip ir galima tikėtis iš tradicinę eilėdarą mėgstančio kūrėjo, R. Keturakiui didelę įtaką padarė Maironio kūryba. „Mama jo eilėraščius, virtusius dainomis, man dažnai dainuodavo ir pasakydavo, kas autorius. Maironio kūryba nuo pat vaikystės mane pakerėjo taip, kad ilgai negalėjau atsistebėti, kaip mūsų kasdieninė kalba virsta eilėraščiu. Žodžiai juk tie patys, bet jų išdėstymas, kurį aš vadinu „garsiarasčiu“, man neįprastas muzikinis bangavimas tiesiog užburia“, – tvirtina R. Keturakis, save vadinantis vienu paskutiniųjų Maironio

poetinės mokyklos mokinių. „Aš žinau, kas yra verlibras, ir pats jį mėgstu, bet arčiausiai širdies man yra klasikinė eilėraščio forma, suteikianti žodžiui tokį didingumą ir netikėtą skambesį, kokį architektūroje galbūt suteikia kolonos ar frontonai. Griežta, harmoninga, ir, kad ir kaip monumentaliai atrodytų, neslegia, o kelia aukštyn“.

Vėliau R. Keturakis iš slaptų draugų archyvų gavo Jono Aisčio, Antano Miškinio, Henriko Nagio, Bernardo Brazdžionio ir kitų draudžiamų poetų kūrybos rinkinius, iš kurių mokėsi ir sėmėsi patirties.

Apie mokymą

Pats perpratęs poezijos paslaptis, R. Keturakis jomis noriai dalijasi su kuriančiu jaunuimu. Kai Kauno Maironio gimnazija pakvietė jį vadovauti gimnazistų kūrybos bendrijai „Sietynas“, poetas iškart sutiko. „Man dabar nepaprastai įdomu tuos moksleivius, su kuriais dirbau, sutikti studijuojančius VDU... Man gera žinoti, kad mano patarimai padėjo jiems rinktis savo specialybę, asmenybės ugdymo kryptį, nepasiduoti banaliems dalykams.

Redaktoriaus darbas Vytauto Didžiojo Universitete ir jo laikraestyje „Universitas Vytauti magni“ R. Keturakiui buvo dar viena galimybė pažinti dabartinį jaunimą, jo ambicijas, savitumą, stebėti jų kūrybinius ieškojimus. Poetas tvirtina, kad tai nemažai keitė jo paties kūrybą: „Jų kūrybos suvokimas yra energingesnis ir drąsesnis negu mano“.

„Tiems, kurie pasitikėjo manimi iki šiol, esu labai dėkingas, kad galėjau ne tik čia dirbti, bet ir perduoti kūrybinę ir žmogišką patirtį kitiems“, – sako poetas, ir čia pat linki: „Norėčiau, kad universitetas niekada neprarastų pasitikėjimo humanitarais. Stebint nūdienos civilizacijos pragmatizmo sukurtą, akivaizdu, kad reikia išsaugoti mūsų dvasinį, humanitarinį pagrindą“.

Robertas Keturakis

Nuprausti mėnesienos

Žydinti klevo šakelė

Langas

R

Po daugelio metų norėčiau, kad Tu prisimintum
žydinčią šaką, kurią dovanoji kaip šypseną medis.
Tai buvo balandžio gale, valandą, regis, devintą.
Nejučiom atsidusiu, tarytum kažin ką praradęs.

Dulkelės geltonos ant pirštų – kuo jos vardu?
Ir klevas iš kur atskubėjo – palaukės ar parko?
Tikrai nematei kaip nuo auksinių žiedų
Tavo veidas nušvito ir aš nejučiom užsimerkiau?

Kiekviena traukinyje yra vienas langas su
boluojančiu veidu.
Veidas, prispaustas prie apniūkusio stiklo.

Istriži drėgno vėjo šuorai.
Veidas, kuris nieko nemato.
Veidas, kurį aplenkia žvilgsniai.

Išnykstančiojo veidas.

Skundas

Per mažai dalykų,
kuriuos regėdami
netikime savo akimis.

Per daug dalykų,
kuriuos matydami tikime:
jie yra.

Kaip liūdna,
kad mus aplenkia stebuklai –

Apie niekus

Paplepėkime apie niekus –
koks šitas debesis puikus
kaip svaigiai mūsų žemė sukas
koks nuostabus įstrigęs pūkas
tavuos plaukuos – papūsk tiktai –
ir nuskrenda tolyn lėtai
kaip vasara kaip upės vingis
veronikos liūdni žiedai
našlūtės surastos kadai –

tik atsisuk – ir jau pradingę

Kažką painaus pini žmogau
štai tavo ranką aš laikau
o tu sakysi – kad likimą

nereikia tų minčių painių
ištark – džiaugiuos kad gyvenu
o tie žiedai miškai arimai
praeienatys ir laikini

nejau kaip mes – vieny vieni?

Vieną rytą

Švelniai švelniai papūsk į širdį
ir nuščius skausmas – ko taip kamuojies
girdi kaip medžiuos cinksi ir cinksi
juokiasi zylės – mokykis juoktis

Sakai – geriausia tyliai šypsotis
delnus prispaudus prie šalto veido.
gerai gerai jau – bet kad blaškaisi
taip užsiverkus – negi kas kaltas?

Gal iš tikrųjų laikas gyventi
taip kaip gyvena medžio viršūnė –
žemė ir žemė vėjas ir vėjas
o vieną rytą – sidabro žvaigždės!

Sic

neįsiek
iš ribotų
pajautų rato

ir būsi
tobulas

Taip turės būti

Baltai žaliuoja pievos
žaliai baltuoja girios
giedrai sustoja debesis
viršum lietaus sausras

laimingai nelaimingas
juokingai surimtėjęs
liūdnei sustojęs džiaugsies –
pradžia kaip pabaiga!

Sutemos

Supratai kodėl laikinas. Ir susitaikei,
kad daugiau nesapnuos, nešauks ir nesieks.
Atsisuks paskui paukštį bėgantis vaikas
ir suprasi – iš ateities.

Ateities man nereikia – be jos galiu būti:
ne jos pašauktasis, ne jai aš gimiau.

Naktis netikėtai į pašto dėžutę
įkrito – ir tapo ramiau –

Pašnabždom

Kai pastebėsi
mano akyse šmėstelėjusių nebūtį –
nieko nesakyk

tik paglostyk
sunkią nulenktą galvą
kaip tąsyk
mudviejų tyloje

niekas neįveiks
vienintelės
bendros mūsų sielos

Ir staiga

Lakštingalos žvaigždėti burtai
pasaulį visą užkerės
o Viešpatie – ir Tu gėries!
ir man tuščia širdis suspurdo

Tu džiaugtis džiaugsmui leisi vėlei
artėja blogio pabaiga?
mėnulis tirpsta – ir staiga
išnyksta šmėklos kaip šešėliai

Muzikos garsai miesto šurmuly

Įsibėgėjus pavasariui, pabunda ne tik gamta, bet ir miesto gyvenimas. Staiga atsiranda nepaaiškinamas skubėjimo išpūdis. Net ir sekundinė miesto laikrodžio rodyklė nepaliaudama keliauja ratu. Žavingos smulkmenos lieka nepastebėtos, tylus skambesys – neišgirstas, reikšmingi žodžiai – nepasakyti. Kiek daug kasdieninio grožio išvalgos iš mūsų atima laiko kultas. Tuomet mintyse atgimsta įžymioji Gėtės Fausto citata: „Sustok, akimirka žavinga!“. Vizualinį ir garsinį akimirkos žavesį, perteikiamą muzika ir šoku, dovanoja „Gatvės muzikos diena Kaune 2010“.

Giedrė NAIDZINAVIČIŪTĖ

Universitas Vytauti Ašgni

Jau gegužės pirmąją dieną Kauno Laisvės alėja pavirs muzikinėmis – kūrybinėmis dirbtuvėmis, kur renginio dalyviams bus suteikiama visiška kūrybinė laisvė. Jokių formatų, jokių standartų, jokių amžiaus cenzų ar muzikinių limitų, nes šiemetinis „Gatvės muzikos dienos Kaune 2010“ šūkis – „Išreikšk save!“. Mintimis apie renginio koncepciją ir jaunatvišką entuziazmą pasidalinti sutiko renginio koordinatorė Dovilė Butnoriūtė:

Kas paskatino imtis iniciatyvos rengti „Gatvės muzikos dieną Kaune“?

2006-aisiais, kuomet pirmą kartą buvo surengta „Gatvės muzikos diena“, dar nesitikėjome, jog ji įvyks ir Kaune, buvo smalsu, kaip tai atrodo, kaip žmonės reaguoja į tokias idėjas, ar ji išliks. Antraisiais metais prie „Gatvės muzikos dienos“ prisijungė kone pusė Lietuvos, tačiau Kauno šiame sąraše nebuvo. Nutarėme išsiaiškinti, kodėl nesiimama iniciatyvos, norėjome, kad šia švente pasidžiaugtų ir kauniečiai. Turėjome idėjų, kaip tai padaryti mūsų mieste ir tiesiog paklausėme vieni kitų: jei ne mes, tai kas tuomet? Ir kada?

Mūsų visuomenėje vis rečiau galima sutikti žmonių, dirbančių „iš idėjos“. Iš kur tiek entuziazmo?

Kai aplink save matai daugybę tinkamai neįvertintų talentingų žmonių, negalinčių savęs atskleisti, nes tam tiesiog nėra sąlygų, labai norisi jiems padėti. Užgniaužti žmogaus norą kurti ir dalintis idėjomis su kitais yra daug lengviau, nei paskatinti. „Gatvės muzikos diena“ – tai viena diena metuose, kai gatvė virsta vieta, kur kiekvienas gali susikurti savo sceną ir surasti savo klausytoją. Tai – pats tinkamiausias laikas „išleisti“ savo kūrybą iš klasių, palėpių, kambarių ir garažų. Taigi organizatoriams tai diena, kai galima padėti ne vienam ar trimis atlikėjams, o daugybei vienu metu.

Ar sulaukiate miesto valdžios palaikymo organizuojant šį renginį?

Ko gero, pats maloniausias netikėtumas buvo tai, kad miesto valdžia mus nuo pat pradžių labai palaikė ir stengėsi prisidėti kaip

gali, kad šventė vyktų ne vidiniuose kiemuose, o viešojoje erdvėje. Manome, kad būtent „kreivas požiūris“ į valdžios atstovus ir baimė kalbėtis užkirto kelią „Gatvės muzikos dienai“ Kaune įvykti anksčiau. Tai – visuomenės iniciatyva paremta nekomercinė šventė, todėl bendradarbiauti tiesiog privalome. Šiais metais šventę globoja miesto meras ir jei ne ši parama, vargiai galėtume surengti gatvės muzikantų dieną. Esame labai dėkingi už pagalbą.

Su kokiomis problemomis susiduria renginio organizatoriai?

Sunkiausia užduotis – nugalėti visuomenėje vyraujančius stereotipus apie mūsų miestą ir išpildyti atsirandančius lūkesčius. Juk Vilniuje šventė vyksta jau ketvirtus metus ir, žinoma, yra didžiausia bei

D. Butnoriūtė: „Gatvės muzikos diena“ – tai viena diena metuose, kai gatvė virsta vieta, kur kiekvienas gali susikurti savo sceną ir surasti savo klausytoją“.

spalvingiausia. Šventės sėkmė slypi kiekviename iš mūsų, nes „Gatvės muzikos dienos“ tikslas – visuomenės iniciatyvos skatinimas. Kiek jos yra, tokia švente ir galime džiaugtis. Žinoma, turint labai nedaug pinigų, tą iniciatyvą prikelti daug sudėtingiau. Teisybė, jog kartais jaučiamės aklavietėje, tarsi vienu duonos kepalu norėdami tūkstantinę minią pamaitinti. Bet stengiamės išdalinti jį nuoširdžiai, ieškant kompromiso tarp valdžios atstovų, įmonių, atlikėjų ir visuomenės.

Kuo skiriasi šių ir 2009 metų „Gatvės muzikos diena Kaune“?

Praėjusiais metais debiutavome, išsiaiškinome, kokie klausytojų lūkesčiai, kokią muziką kuria mūsų miesto atlikėjai. Pastebėjome, jog šventės teritorijos nuo muzikinio



Organizatorių archyvo nuotraukos

teatro sodelio iki S. Daukanto gatvės yra šiek tiek per mažai, todėl šiemet teritoriją išplėtėme iki pat Soboro (Šv. Arkangelo Mykolo bažn. – *red.past.*).

2009-aisiais pradėjome interaktyvių akcijų ciklą – kvietėme miestiečius šokti, groti šaukštais, kurti muilo operą pučiant muilo burbulus. Šiemet ne tik tęsiame šią tradiciją, bet parengėme ir daugiau staigmenų, siekdami dar didesnio miestiečių interaktyvumo – juk muziką kurti gali visi!

Šių metų renginio šūkis – „Išreikšk save“. Kokia koncepcija slypi po šiuo pavadinimu?

Mūsų tikslas – skatinti talentingų žmonių saviraišką. Nesvarbu, ar žmogus groja fleita, ar vos pramoko groti gitara. Į skambančio miesto programą kviečiame įsijungti visus.

Kokio stiliaus muziką išgirsime?

Džiugu, jog muzikos stilių spektras plečiasi – šiemet girdėsime gotikinį roką, folklorą, instrumentinį post-roką, klasikinės muzikos kūrinius, geriausius solinės gitaros kūrinius,

dainuojamąją poeziją, house ir progressive kūrinius, hiphopo ritmus, rokenrolą, džiazą, bliuzą, funk. Tikimės, jog kiekvienas galės rasti kažką mielo.

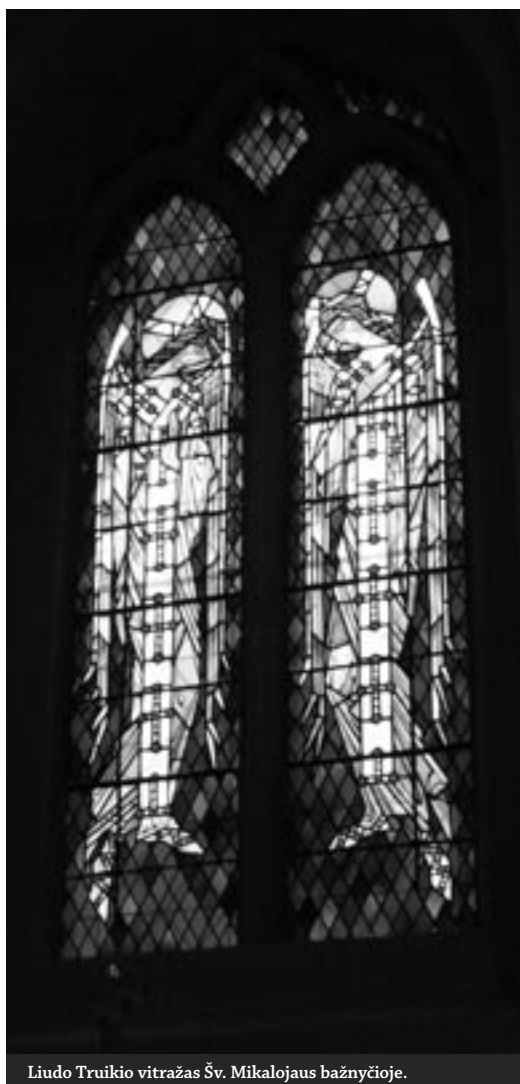
Ar galime tikėtis „Gatvės muzikos dienos Kaune“ ir kitais metais?

Ateitis parodys, ar miestui to reikia – viskas priklauso nuo visuomenės iniciatyvos. Savo ruožtu, „Gatvės muzikos dienos Kaune“ iniciatyvinė grupė labai tikisi, kad ši šventė taps gražia kasmetine tradicija, ir Laisvės alėja kada nors galėsime vadinti skambiausia gatve Lietuvoje.

kultūros alėja

Universitas Vytauti Magni / 2010 BALANDIS / Nr. 3/

Liudas Truikys 12–13 psl. /



Liudo Truikio vitražas Šv. Mikalojaus bažnyčioje.



Dainininkė Marijona Rakauskaitė ir dailininkas Liudas Truikys. Vytauto Ciplijausko paveikslas. 1971–1974, drobė, aliejus, 122 x 170.

Ar dar prisimename Liudą Truikį?

Liudas Truikys (1904–1987 m.) – iškili asmenybė, spindėjusi pačiomis ryškiausiomis spalvomis Lietuvos kultūros padangėje. Bet ar daugelis galėtų pasakyti, kas jis buvo, kuo užsiėmė, koks jo indėlis į Lietuvos kultūrą? Ar daug yra žinančių, kur galima pamatyti L. Truikio kūrybinį palikimą šiomis dienomis? Ar kauniečiai bei Kauno miesto svečiai domisi L. Truikio asmenybe bei jo kūryba? Liūdna, bet dauguma atsakymų į šiuos klausimus būtų neigiami. Sunku patikėti, jog vos prieš porą dešimtmečių ši pasaulį palikusiam talentingam menininkui, kuris savo kūrybinį talentą realizavo scenografijos ir tapybos srityse, kaip asmenybė ir kaip kūrėjas išsiskyrė unikalumu, žavėjo erudicija, šiandienos visuomenėje atitenka „užmirštojo“ dalia.

Kristina DAUBARYTĖ

Justina MINELGAITĖ

Ieva VAIVARAITĖ

Universitas Vytauti Magni

Kas iš tiesų buvo L. Truikys ir kodėl būtina jo vardą rašyti aukso raidėmis? Apibūdinimas „unikali asmenybė“ – taiklus, bet per mažai pasakantis. Scenos alchemiku vadinamas menininkas, reiškėsi kaip scenografas, tapytojas, grafikas, vitražistas, interjerų meistras, taip pat užsiėmė pedagogine veikla. L. Truikio asmenybė spindėjo, o jo elgesys ir kiekvienas ištartas žodis bylojo apie nepaprastą vidinę stiprybę. Eruditas, intelektualas – tai žodžiai, apibūdinantys L. Truikio asmenybę,

o užsiminus apie menininko kūrybą, galvoje sukasi „unikalu, savita, nepakartojama“...

Talentingas kūrėjas mokslus pradėjo Alsėdžių pradžios mokykloje, tęsė Telšių „Saulės“ gimnazijoje, o apsisprendęs tapti dailininku, šios srities discipliną studijavo Kauno meno mokykloje (1927 m. Adomo Varno, 1928 m. Justino Vienožinskio tapybos studijose), toliau tobulėjo Paryžiuje ir Berlyne. Menininko išskirtiniai gebėjimai dar Tarpukariu turtino Lietuvos kultūrinį gyvenimą, atspindėjo Nepriklausomos Lietuvos jaunosios menininkų kartos kūrybinį užmojų. Tačiau kuo įdomi jo kūryba?

L. Truikio kūryboje galima išskirti tris etapus, kurie sutampa su jo gyvenime vykusiais pokyčiais.

Aktyviausiu ir produktyviausiu menininko kūrybos laikotarpiu laikomas ketvirtasis dešimtmetis, kai L. Truikys atsiskleidė kaip interjerų meistras. Tuo įsitikinti galime užsukę į Kauno Šv. Mikalojaus (Benediktinų) ar į Šančių Švč. Jėzaus Širdies bažnyčią. Nuo 1932 m. L. Truikys dirbo dailininku Valstybės teatre Kaune, kur uoliai kūrė scenografijas dramos spektakliams ir kartu atrado savo tikrąją kūrybinę meilę – operos žanrą. Pirmojo kūrybinio laikotarpio scenografija unikali tuo, jog menininkas jai suteikė muzikines formas. Šiuo kūrybiniu periodu L. Truikys pelnė ne vieną apdovanojimą. Vienas pirmųjų, tačiau ne paskutinių svarių tarptautinių įvertinimų buvo 1937 m. tarptautinėje parodoje Paryžiuje gautas garbės

diplomas už Antano Račiūno operos „Trys talismanai“ (tarpukariu pastatyta Kaune) maketą.

Antrasis L. Truikio kūrybos periodas – liūdnokas ir su politiniu atspalviu. 1948 m. menininkas, savo pažiūromis neatitikęs sovietinės ideologijos, buvo atleistas iš Valstybinio operos ir baleto teatro vyriausiojo dailininko pareigų. Nėgana to, „užtrenktos“ dailininkų sąjungos durys bei atimtos Kauno taikomosios ir dekoratyvinės dailės instituto Dailiosios tekstilės katedros vedėjo pareigos. Nors ir „išbrauktas“ iš kultūrinio gyvenimo, L. Truikys nenustojo aktyviai dirbęs ir šiuo periodu, tačiau kūrė sau, darbų nepublikavo. Po dešimtmečio viešos kūrybinės tylos menininkas atsivėrė visu savo profesionalumu. Šeštajame dešimt-

metyje dienos šviesą išvydo L. Truikio scenografijos Džiuzepės Verdžio operoms „Don Karlas“ (1959 m.), „Traviata“ (1966 m.) ir „Aida“ (1975 m.), Jurgio Karnavičiaus operai „Gražina“ (1968 m.), 1978 m. atnaujinta „Don Karlo“ interpretacija. Žvelgiant į šių operų scenografijas, neabejotinai galima teigti, kad paskutinį menininko kūrybos periodą vainikavo brandžiausi, maksimaliai išstobulintos technikos kūriniai, bylojantys apie autoriaus profesionalumą ir unikalumą.

Kauniečiai žinių patikrinimo egzamino neišlaikytų

Džiugu, kad kiekvienas kaunietis, kalbėdamas apie išskiliąsį miesto asmenybę, gali pasididžiuoti minėdamas ir L. Truikio pavardę.

Tačiau ar kauniečiai ją iš viso žino? Jei L. Truikio asmenybės nežinotų Vilniaus, Klaipėdos ar kito miesto gatvių praeiviai, atrodytų keista, bet ne taip problematiška. Kai tokia situacija susiklosčiusi Kaune – mieste, kur skleidėsi ir žydėjo menininko talentas – kyla begalė klausimų, kodėl visuomenė taip greitai pamiršta iškiliuosius? Kiek ilgai mes pamename tuos, kurie savo kūryba, uoliu darbu prisidėjo prie Lietuvos kultūros, vertybių puoselėjimo? Kodėl unikalūs scenografas L. Truikys yra pamirštas visuomenės? Į pastaruosius klausimus pabandė atsakyti studentai.

Vytauto Didžiojo universiteto Menų fakulteto magistrantės, vadovaujamos prof. doc. dr. Laimos Šinkūnaitės, atliko tyrimą įvairiose Kauno miesto vietose, klausdamos žmonių, ar jie yra ką nors girdėję apie L. Truikį. Kauniečiai buvo apklausiami Kauno Valstybinio muzikinio teatro prieigose, prie Kauno šv. Kryžiaus (Karmelitų), švč. Jėzaus Širdies ir šv. Mikalojaus bažnyčių, greta memorialinio senografo muziejaus ir Vytauto Didžiojo universitete. Rezultatai nustebino. Iš viso buvo apklausta apie 400 žmonių ir tik 13 procentų (54 apklaustieji) buvo girdėję apie L. Truikį. Taigi kauniečių žinias

mokyklinėje vertinimo sistemoje galėtume įvertinti dvejetu. Kodėl kauniečiai nežino vieno unikaliausių ne tik Kauno, bet visos Lietuvos, o gal ir Europos scenografo? Galbūt jų niekas neinformavo? Gal, matydami L. Truikio vitražus ar scenografijas, jie net nesusimąstė, kas jų autorius? Galbūt nematė nuorodų į muziejų? Visi šie klausimai teisingi, aiškinantis, kodėl šis žymus dailininkas užmirštas. Tą patvirtino ir tolesnis studentų tyrimas.

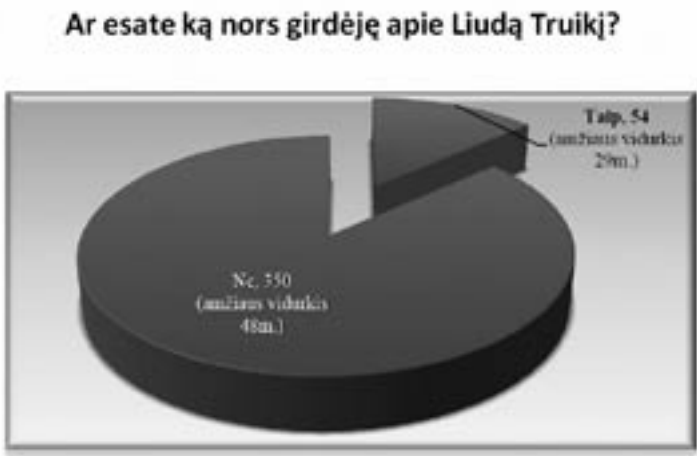
Detektyvas. Kur dingo memorialinis L. Truikio ir M. Rakauskaitės muziejus?

Vis dėlto, apklausos metu sutikta žmonių, kurie tikrai suspindėjo žiniomis apie L. Truikį. Dauguma jų patys pažinojo scenografą ar bent jau buvo lankęsi memorialiniame L. Truikio ir M. Rakauskaitės muziejuje. Teko išgirsti ir įdomių istorijų, kaip vienas vyriškis, susiruošęs aplankyti muziejų, tiesiog jo nerado ir klaidžiojo gerą pusdienį, kol pasiekė savo tikslą. Memorialinis L. Truikio ir M. Rakauskaitės muziejus yra įsikūręs scenografo bute E. Fryko g. 14. Kauniečiai žino, kad, norint pasiekti šitą gatvę, reikia vykti į Žaliakalnį. Tačiau toliau prasideda detektyvas. E. Fryko gatvė ties namu nr. 12 daro staigų posūkį į dešinę, už kurio atsiduriame prieš namą nr.

16. Taigi, kur namas nr. 14, kuriame turi būti mūsų ieškomas muziejus? Ne vienas pirmą kartą ten einantis lankytojas turbūt klausė to paties. Pasirodo, namas adresu E. Fryko g. 14 yra iškart už posūkio, bet kiek toliau nuo gatvės ir iš E. Fryko gatvės pasiekiamas negrįstu takeliu.

Džentelmenas stilinga skrybėlė

O ką mes pamatysime, pagaliau išsprendę detektyvą ir atradę muziejų? Ar verta? Iš 400 apklaustųjų tik 8 buvo lankęsi jame, bet visi parėžė, kad įpūdis buvo puikus. Čia jie pažino kūrybingąjį, dvasingąjį, kruopštųjį, džentelmenišką L. Truikį. Muziejuje-memorialiniame bute esantis jo darbo kambarys, salonas, kuriame buvo priiminėjami svečiai ir klausomasi muzikos, Marijonos Rakauskaitės kambarys – viskas puošta rytietiškais motyvais. Tai L. Truikio unikalus gyvenimo kampelis. Scenografą buvus išskirtinį bendrame Kauno kultūriniame fone prisiminė ir vienas iš apklaustųjų, kartu su L. Truikiu dirbęs Dailės akademijoje. Vyriškis teigė, kad scenografas gyvenime visada buvo pasitempęs ir atidus, taip kaip ir kūryboje. Jis būdavo tikras džentelmenas ir net sveikindavosi išskirtinai – nukeldamas skrybėlę ir linkteldamas į priekį.



Dėkojame tiems, kurių atmintyje dar liko vietos L. Truikiui, tiems, kurie rūpinasi menininko atminimo išsaugojimu. Norisi, kad žmonės, verti pagarbos, būtų pagerbti ne tik memorialinėse erdvėse...

Lenkiame galvas ir mes tiems, kurių atmintyje dar liko vietos L. Truikiui, tiems, kurie rūpinasi menininko kūrybos sklaida, jo atminimo išsaugojimu muziejinių eksursijų metu. Norisi palinkėti, kad žmonės, verti pagarbos, būtų pagerbti mūsų atmintyje, o ne tik memorialinėse erdvėse, monumentuose ar encik-

lopediniuose leidiniuose. Juk geriausias įvertinimas menininkui, kai jo sukurti kūriniai ne tik sulaukia vienkartinį lankytojų komplimentų pirmosios parodos metu, bet palieka gilų įspūdį visam gyvenimui. L. Truikys – džentelmenas stilinga skrybėlė – vienas tų, kuriuos verta prisiminti...

Menų centro repertuaras



Menų galerija 101 (Laisvės al. 53), darbo laikas I–V 12–18 val.

- Gegužės 3 d., 18 val. „ArtKitchen“ pristato: „French Connection“.
- Gegužės 5–15 d. „Anapus žodžių ir kalbos“. Budistiniai paveikslai iš Korėjos.
- Gegužės 19 d., 18 val. Šiuolaikinio meno pristatymo ciklas „Portfolio“. Susitikimas su menininke Kristina Inčiūraite.
- Gegužės 19–22 d. Židrijos Janušaitės personalinė tapybos paroda „Susitikimai“.
- Gegužės 24–birželio 5 d. Menininko Nobu Ogasawara (Japonija) paroda.



VDU Meno kolektyvai kitur

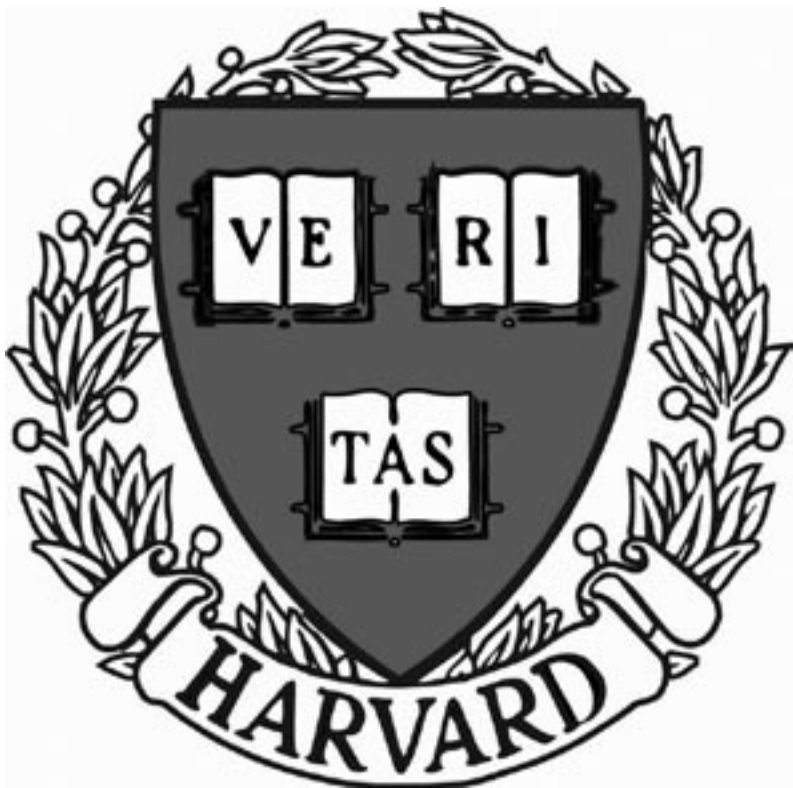
Balandžio 26–gegužės 2 d. 11-asis Maskvos tarptautinis vaikų ir jaunimo chorų festivalis „Skamba Maskva“. Dalyvauja VDU kamerinis merginų choras. Festivalio koordinatore – nusipelnusi Rusijos artistė T. A. Ždanova.

Lietuvos studentų folkloro festivalis „O kieno žali sodai 2010“

- Gegužės 8 d. 17.30 val. Festivalio atidarymas prie Vytauto Didžiojo paminklo (Laisvės al. 98) ir eitynės į VDU Centrinį rūmą (S. Daukanto g. 28).
- Gegužės 8 d. 18.00–20.30 val. koncertas VDU Didžiojoje salėje (S. Daukanto g. 28).
- Gegužės 9 d., 12–16 val. Gegužinių popietė VDU Kauno botanikos sode. Kolektyvų pasirodymai.

„Muziejų naktis“ VDU, gegužės 15 d.

- Gegužės 15 d. 17–19 val. Rektorate (K. Donelaičio g. 58) ekskursija po S. ir S. Lozoraičių muziejų, VDU istorinę menę, paskaita apie VDU rektorato pastato istoriją, teatralizuotas pristatymas „Ministrai“.
- 20 val. Menų galerijoje „101“ (Laisvės al. 53) Pietų Korėjos vakaras.
- 22–24 val. „Menų centre“ (S. Daukanto g. 28) „Video atmosfera“.



On Freedom and Responsibility: Harvard and VMU

Freedom entails responsibility: that's a commonplace that no one is inclined to dispute. On what possible grounds could anybody think of challenging it!? Even at Harvard University—or should I say, especially Harvard—this is clear as day.

Mykolas DRUNGA

Universitas Vytauti Magni

Let me quote again from a book that twenty years ago had helped shape attitudes at our own university. It's Henry Rosovsky's *The University: An Owner's Manual*. There in Chapter 3 he writes that listening to the car radio one morning he hears "a voice saying—with evident satisfaction—that Dean Rosovsky of Harvard University has been reprimanded for sexually harassing an undergraduate. My surprise is limited because on the previous day it had been my sad duty to reprimand one of our professors for bestowing a most unwelcome and totally inappropriate kiss on a woman student. That the story was seriously garbled by the media I had learned to expect. Given the early hour of the day . . . very few people who mattered to

me heard the report before a retraction and correction was broadcast. (One of my secretaries did hear it and immediately called the station. Interestingly enough, at the time she said nothing to me, intending to provide protection from upsetting news.)"

This is journalistic ethics and civil society in action: a big blooper is broadcast in the media; alert citizens pick up on and complain about it; and the station takes it back, apologizes, and tells the correct story.

Another of Dean Rosovsky's stories is especially enlightening for us. VMU has a general university newspaper published by the university; Harvard has the *Harvard Crimson*, "a daily newspaper published by undergraduates. Its influence is considerable because the national and international press frequently use the *Crimson* as a

principal source of news about the university. In general, the quality of writing is superb and lively. The paper attracts bright students for whom it becomes their main activity in college, more time-consuming than classes or other diversions. Many have achieved distinguished careers in journalism.

During my twenty-plus years as a reader, the accuracy of reporting has been uneven. In the 1960s and early 1970s it tended to be partisan, an exercise in advocacy journalism favoring the forces of revolution. More recently, standards have improved. Reporters are more accurate and sometimes impartial—no better or worse than the national press. Editorials are another matter. Here the *Crimson* has been consistently left of center for a very long time. More important is the paper's adversarial style vis-à-vis "the administration."

If "All the News That's Fit to Print" is appropriate for *The New York Times*, the *Crimson's* motto should be "When Did You Stop Beating Your Wife?" During eleven years as dean I rarely found favor in their columns. They opposed nearly all of my initiatives, and their reports on my activities often hinted at darker, unrevealed, manipulative motives . . .

Educational reform is now a hotly debated question on campus. I am known to favor a new Core curriculum that will impose more structure on undergraduate education. Do I not understand that this will limit the freedom of students? Why can't students make their own decisions? Why are students not given the power to determine what they wish to study? These are serious and legitimate questions, and I try to answer in some detail. I talk about faculty responsibilities,

liberal education, the need for all to study science, humanities, and much else".

So much for Harvard, which has a much longer uninterrupted tradition of existing and acting within the context of free institutions. VMU cannot as yet afford exceedingly adversarial stances vis-à-vis its own faculty (or students!) in its official newspaper. Even though it has pledged itself to pursue a policy of liberality, our university understands this liberality to be collegial. Thus it allows and even encourages civil criticism (of anybody and anything) but insists that the other side be given a voice, too. Perhaps some day VMU will be sufficiently mature to allow unfettered polemics in which each side presents well-crafted arguments. For the time being merely sticking to the rules of journalism is more than enough.





Krepšinis/ 15 psl.



Jono Petronio nuotrauka

VDU krepšininkai išlieka studentų krepšinio Olimpe

Nepaisant įvairiausių permainų studentų krepšinyje, VDU komanda jau dešimtmetį kovoja tik dėl aukščiausių apdovanojimų tiek Lietuvoje, tiek Europoje.

Nerijus BUDRYS

Universitas Vytauti Ałagni

Šiomet VDU krepšininkai Lietuvos studentų krepšinio lygos (LSKL) čempionais tapo jau aštuntą kartą per visą lygos istoriją ir ketvirtą kartą iš eilės. VDU krepšininkų sąskaitoje – trys Europos aukštųjų mokyklų Čempionų titulai, SELL žaidynių ir daugelio kitų turnyrų apdovanojimai. Kas lemia tokius gerus ir stabilius mūsų universiteto krepšininkų rezultatus?

„Nėra kažkokios vienos paslapties. Per dešimtmetį pagrindinio mūsų komandos čempionato – Studentų lygos pirmenybių – veidas gerokai pasikeitė. Nėgana to, pokyčiai buvo dažni ir vyko nuolat. Tačiau nuo to laiko, kai mūsų universitetas nusprendė didelę dėmesį skirti krepšiniui, sugebėdavome kaskart prisitaikyti prie naujų sąlygų ir išlikti viršūnėje. Šie rezultatai pasiekti tik atkaklaus ir nuoseklaus darbo dėka“, – sakė VDU komandos vadovas Vladas Juknevičius.

Ir iš tiesų – nė viena kita LSKL ko-

manda negali pasigirti ne tik tokiais gerais, bet ir tokiais stabiliais rezultatais. Daugeliui per dešimtmetį yra tekę pabuvoti ir turnyrinės lentelės viršuje, ir apačioje.

Visą šį laikotarpį lyga intensyviai ieškojo tinkamiausio savo veido: iš pradžių profesionalams čia iš viso nebuvo leidžiama žaisti, vėliau apribojimai švelninami, kol pastaraisiais metais jų beveik neliko. Keičiamos buvo ir varžybų sistemos: tai didinamas, tai mažinamas rungtynių skaičius, keičiami atkrintamųjų varžybų principai.

Kitokia komanda

Bet VDU komanda visuomet išlikdavo tarp favoritų: iš pradžių ji garsėjo, kaip lygiaverčių perspektyvių žaidėjų komanda, propaguojanti būtent komandinį žaidimą. Vėliau, atsiradus galimybei, pritraukė ryškias Kauno „Žalgirio“ žvaigždes – Paulių Jankūną, Joną Mačiulį, Mantą Kalnietį.

Dabar VDU ekipoje be kitų perspektyvių mūsų žaidėjų ir vėl galime sutikti keturis Kauno „Žalgirio“ žaidėjus.

„Tačiau ši komanda kitokia, nei ankstesnė. VDU rinktinės branduolį dabar sudaro jauni lygiaverčiai žaidėjai, kuriems ši pergalė Studentų lygos finale buvo ištis reikšminga“, – sako V. Juknevičius.

Mūsiškių varžovais finale šiemet buvo Mykolo Romerio universiteto krepšininkai. Jų patekimas į finalą labai puikiai parodė Studentų lygos specifiką. Ir ne iš pačios geriausios pusės. Užteko svarbiausiose rungtynėse sudalyvauti keliems profesionalams ir MRU, reguliariajame sezone buvusi tik šešta, užsitikrino antrąją vietą.

Lygiai taip pat į pusfinalį pateko ir Vilniaus pedagoginis universitetas. Tokie įvykiai sustiprino Studentų lygos „opozicionierių“, reikalaujančių vėl apriboti profesionalų skaičių komandose, bruzdėjimą.

VDU tapo atpirkimo ožiu

Savotišku atpirkimo ožiu šioje situacijoje tapo ir VDU komanda. Daugelis nepatenkintųjų esama padėtimi virtualioje erdvėje internete ir lygos užkulisiuose lieja apmaudą, kad čempionais tapo „netikri“ studentai ir be jų VDU

komanda esą būtų nieko verta.

„Keistoka klausytis tokių „kaltinimų“. Kaip tik, visi mūsų žaidėjai, net ir žalgiriečiai, šiemet žaidė beveik visose rungtynėse. Tarp žaidėjų net susiklostė tam tikri išskirtiniai santykiai, savitarpio supratimas, būdingi tikroms komandoms. Visi krepšininkai labai noriai dalyvaudavo rungtynėse, tikrai ne todėl, kad reikia ir labai nusimindavo, jei negalėdavo padėti komandai“, – atkreipė dėmesį komandos vadovas.

Pasak jo, „popieriuje“ VDU komanda, ko gero, šį sezoną net nebuvo stipriausia. Į tokį titulą rimčiausiai pretenduoti galėjo VPU su labiau patyrusiais „Lietuvos ryto“ žaidėjais Artūru Jomantu, Martynu Gecevičiumi ir Justu Sinica. Tačiau šie krepšininkai svarbiausiose Studentų lygos mačuose taip ir nepasirodė.

Tikslas – laimėti

Beje, čia ir išryškėja vienas pagrindinių veiksnių, lemiančių stabilius ir aukštus VDU rezultatus. Kitaip nei VDU, daugelis LSKL komandos neturi vadovų funkcijų atliekančių darbuotojų – viskuo tenka rūpintis treneriui.

Tuo tarpu mūsų universitetas suteikia galimybę treneriui galvoti tik apie įvykius aikštelėje. Daugelį kitų, „nematomų“, bet labai svarbių darbų, pradedant žaidėjų pritraukimu į komandą ir baigiant tinkamų sąlygų komandai užtikrinimu atlieka komandos vadovas. Tai ypač svarbu dabar, kai kiekvienoms rungtynėms reikia „surinkti“ kuo stipresnę sudėtį iš skirtinguose klubuose žaidžiančių profesionalų, kuriuos klubai ne itin noriai išleidžia į Studentų lygos varžbas.

Norėčiau prisiminti VDU komandos trenerio Arūno Juknevičiaus žodžius, pasakytus mūsų laikraščiui prieš kurį laiką: „Mums patiems ne itin patinka kai kurios lygos taisyklės, bet darome viską, kad būtume pirmi. Juk kiekvieno trenerio tikslas – laimėti“.

Toks tikslas VDU komandai iškeltas ir gegužės pabaigoje Estijoje vyksiančiose tarptautinėse Baltijos šalių SELL žaidynėse bei liepos mėnesį Lenkijoje rengiamame Europos universitetų čempionate.

Palinkėkime mūsiškiams sėkmės!



„Humanitarų dienos“ pasižymėjo teatrališkumu. Vokiečių ir prancūzų filologijos katedrų reginys „Laikas ir meilė“.



2010 m.
balandžio mėnesio



studentiški renginiai ViDUje:

Humanitarų dienos VS Pavasario festivalis



Pirmąją festivalio dieną buvo pučiami muilo burbulai...



... ir leidžiami aitvarai.



Kauno amfiteatre koncertavo Linas Adomaitis



VDU SA prezidento inauguracija VDU Botanikos sode. Bus pasodintas dar vienas medis.



Alvydo Vaitkevičiaus, Jono Petronio ir VDU SA nuotraukos



Buvusiose „Sanito“ gamyklos patalpose studentai linksminosi ir stebėjo menų sintezę.